

DISKRIMINACIJA U SRBIJI 2012

**IZVEŠTAJ
KOALICIJE PROTIV DISKRIMINACIJE**

Saša Gajin (ur.)

CUPS

KPD

Princip jednakosti, načelo da su svi ljudi jednaki bez obzira na lična svojstva, u modernim društvima predstavlja više od pravnog standarda – radi se o moralnom imperativu, o tome da nije moguće opravdati obespravljanje jednih ili privilegovanje drugih zbog toga što oni dele istu rasu, boju kože, nacionalnu pripadnost, etničko poreklo, versko ili političko uverenje, pol, seksualnu opredeljenost, ili drugo lično svojstvo. Ono što je do juče bilo smatrano kao normalno, poželjno i pravno dozvoljeno, sada je u razvijenim pravnim kulturama zakonom zabranjeno, društveno nepoželjno i moralno neprihvatljivo.

Koalicija protiv diksriminacije nastala je upravo sa ciljem da odlučujuće doprinese približavanju naše zemlje ovom civilizacijskom standardu. Koaliciju, osnovanu u martu 2005. godine uz podršku Švedskog helsinškog komiteta za ljudska prava, organizacije koja je 2010. preimenovana u Civil Rights Defenders, čine sledeće nevladine organizacije: Centar za unapređivanje pravnih studija, Odbori za ljudska prava u Srbiji – CHRIS, LABRIS – grupa za lezbejska ljudska prava, GAYTEN LGBT, Udruženje studenata sa hendikepom, PRAXIS i Regionalni centar za manjine. Na prvom sastanku Koalicije definisani su osnovni principi i vrednosti na kojima počiva njen rad:

„Koalicija protiv diskriminacije je formirana da bi informisala javnost o svim slučajevima diksriminacije a posebno mizoginije, rasizma, ksenofobije, homofobije, diskriminacije dece i osoba sa hendikepom u Srbiji, a sve u cilju podržavanja, uvođenja i primene antidiskrimacionih zakona u našem pravnom sistemu.

CENTAR ZA UNAPREĐIVANJE PRAVNIH STUDIJA

BIBLIOTEKA
• SUOČAVANJA •

49

Urednik
PROF. DR JOVICA TRKULJA

Urednik izdanja
DR SAŠA GAJIN

Objavljivanje ove knjige pomogla je organizacija
Civil Rights Defenders

Izdavač
Centar za unapređivanje pravnih studija
Goce Delčeva 36, 11000 Beograd
Tel: 2608 360, Fax: 2608 346
E-mail: cups@cups.rs, www.cups.rs

Za izdavača
prof. dr Vladimir V. Vodinelić

Priprema i štampa
„Dosije studio“, Beograd

Tiraž
500 primeraka

ISBN 978-86-7546-073-2

DISKRIMINACIJA U SRBIJI 2012

IZVEŠTAJ
KOALICIJE PROTIV DISKRIMINACIJE

Beograd
2013

Sadržaj

Uvodnik	7
Mreža odbora za ljudska prava u Srbiji CHRIS	11
Gayten-LGBT, centar za promociju LGBTIQ prava	27
Udruženje studenata sa hendikepom – USH	47
Praxis.....	52
Regionalni centar za manjine	60
Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava.	75

UVODNIK

Princip jednakosti, načelo da su svi ljudi jednaki bez obzira na lična svojstva, u modernim društvima predstavlja više od pravnog standarda – radi se o moralnom imperativu, o tome da nije moguće opravdati obespravljanje jednih ili privilegovanje drugih zbog toga što oni dele istu rasu, boju kože, nacionalnu pripadnost, etničko poreklo, versko ili političko uvjerenje, pol, seksualnu opredeljenost, ili drugo lično svojstvo. Ono što je do juče bilo smatrano kao normalno, poželjno i pravno dozvoljeno, sada je u razvijenim pravnim kulturama zakonom zabranjeno, društveno nepoželjno i moralno neprihvatljivo.

Koalicija protiv diksriminacije nastala je upravo sa ciljem da odlučujuće doprinese približavanju naše zemlje ovom civilizacijskom standardu. Koaliciju, osnovanu u martu 2005. godine uz podršku Švedskog helsinškog komiteta za ljudska prava, organizacije koja je 2010. preimenovana u Civil Rights Defenders, čine sledeće nevladine organizacije: Centar za unapređivanje pravnih studija, Odbori za ljudska prava u Srbiji – CHRIS, LABRIS – organizacija za lezbejska ljudska prava, GAYTEN LGBT, Udruženje studenata sa hendikepom, PRAXIS i Regionalni centar za manjine. Na prvom sastanku Koalicije definisani su osnovni principi i vrednosti na kojima počiva njen rad:

„Koalicija protiv diskriminacije je formirana da bi informisala javnost o svim slučajevima diksriminacije a posebno mizoginije, rasizma, ksenofobije, homofobije, diskriminacije dece i osoba sa hendikepom u Srbiji, a sve u cilju podržavanja, uvođenja i primene antidiskriminacionih zakona u našem pravnom sistemu.

Rad Koalicije protiv diskriminacije se temelji na načelima poštovanja različitosti i razvijanja solidarnosti sa dis-

kriminisanim grupama, nenasilju, otvorenosti rada, nedeljivosti ljudskih prava i principu nehijerarhije ljudskih prava.“

Sedam godina nakon formiranja, čini se da nevladine organizacije-članice Koalicije, samostalno i zajedno sa drugim članicama, efikasno rade na ostvarivanju ciljeva radi kojih su se udružile. Na prvom mestu, informacije o diskriminatorskoj praksi, najčešće u vidu saopštenja KPD, objavljaju se na zajedničkoj internet stranici Koalicije: www.stopdiskriminaciji.org. Članice Koalicije se redovno okupljaju i zajednički nastupaju u javnosti. Svaka članica Koalicije razvila je svoj program aktivnosti u cilju borbe protiv diskriminacije – od pružanja usluga pravne pomoći žrtvama diskriminacije, praćenja sproveđenja zakona u oblastima u kojima dolazi do diskriminatorskog postupanja, analiziranja nedostataka domaćeg zakonodavstva, kao i uzroka i posledica diskriminacije u pojedinim oblastima društvenog života, pa do programa obuke za borbu protiv diskriminacije, podizanja pravne svesti građana i vlasti i vođenja kampanje za usvajanje posebnih antidiskriminacionih zakona.

Jedan od značajnijih rezultata Koalicije je usvajanje „Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom“ u aprilu 2006. godine. Ovaj Zakon predstavljao je prvi pravi antidiskrimacioni propis u našoj zemlji. Nastao je na temelju Modela zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom radne grupe Centra za unapređivanje pravnih studija iz 2003. godine, teksta čije su usvajanje od državnih organa uporno više godina zahtevale, uz organizacije osoba sa invaliditetom, i same članice Koalicije.

U martu 2009. godine najzad je usvojen i opšti Zakon o zabrani diskriminacije. Prvi model Opštег zakona protiv diskriminacije urađen je još 2001. godine, a Koalicija je 2005. godine usaglasila modele ovog i Zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom. Tada je otpočelo lobiranje za usvajanje oba zakona. Zakon protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom je usvojen 2006. godine, dok opšti antidiskrimacioni zakon još tri godine nakon toga nije bio na dnevnom redu Skupštine Srbije i pored zahteva nekih parlamentarnih stranaka.

Nakon predposlednjih parlamentarnih izbora i formiranja Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Koalicija protiv diskriminacije radila je zajedno sa ovim ministarstvom i Ministarstvom rada i socijalne politike na izradi konačnog Nacrt-a zakona. Rad je podrazumevao najširu javnu raspravu u kojoj su učestvovali svi zainteresovani akteri i trajao je skoro 6 meseci. Ove zajedničke aktivnosti su od strane međunarodnih organizacija i domaće javnosti ocenjene kao najbolji model saradnje vlasti i civilnog društva, naročito nakon utvrđivanja Predloga zakona od strane Vlade i upućivanja u Skupštinu Srbije. U toku javne rasprave nije bilo bitnijih primedbi na verziju zakona koja je upućena Skupštini Srbije na usvajanje.

Manje od 24 časa pre otvaranja sednice Skupštine Srbije, verske zajednice na čelu sa Srpskom pravoslavnom crkvom zahtevale su da se zakon ne usvoji, i to zbog člana 18. koji reguliše diskriminaciju u oblasti verskih prava i člana 21. koji reguliše zabranu diskriminacije u pogledu rodnog identiteta i seksualne orientacije. Na osnovu ovog zahteva, vlada Republike Srbije je odlučila da Zakon povuče iz skupštinske procedure. Međutim, nakon snažne kampanje Koalicije protiv diskriminacije, koja je vođena uz podršku velikog broja organizacija civilnog društva, zakon je враћen u proceduru i konačno usvojen 26. marta 2009. godine.

Nažalost, politički sukobi u vezi sa usvajanjem Zakona nastavljeni su i u periodu kad je bilo potrebno da Skupština Srbije izabere Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, u toku zime i proleća 2010. Prema slovu samog Zakona, Poverenik se bira u skladu sa propisanim uslovima, među kojima je i onaj uslov koji se odnosi na najviše moralne i stručne kvalitete kandidata.

Iako je gotovo 250 organizacija civilnog društva, a na predlog KPD, mesecima zahtevalo od skupštinske većine da svoj glas da predstavniku civilnog društva Goranu Miletiću, na osnovu obične političke samovolje vladajuće većine u Skupštini, izabrana je za Poverenicu osoba za koju je prethodno bilo utvrđeno da ne ispunjava Zakonom propisane uslove za izbor

na tu funkciju.* Na ovaj način se još jednom pokazalo da problem diskriminacije u društvu nema samo pravni, već i izraženi politički karakter, kao i da demokratski deficiti političkog života i često mizeran nivo pravne kulture onih koji učestvuju u donošenju najvažnijih političkih odluka, znatno otežavaju borbu protiv diskriminatornog postupanja u praksi.

Sedmi po redu godišnji izveštaj o diskriminaciji u Srbiji koji je pred čitaocima, predstavlja još jedan u nizu zajedničkih poduhvata članica Koalicije. U jedinstvenoj publikaciji ove vrste u zemlji, članice Koalicije predstavljaju saznanja do kojih su došle prateći diskriminatornu praksu, od postupanja državnih organa u sprovođenju zakonskih odredbi o sprečavanju diskriminacije, do fizičkog zlostavljanja pripadnika manjinskih zajednica od strane pojedinaca na gradskim ulicama.

Naša je namera da i u budućnosti nastavimo sa praćenjem pojedinačnih slučajeva diskriminacije, kako bi najširoj javnosti mogli da dokumentujemo ono o čemu gotovo svi koji se bave ljudskim pravima dobro znaju: da je diskriminacija u Srbiji endemska i sistemska pojava sa kojom se valja suočiti usvajanjem novih savremenih zakonskih rešenja, ali i svakodnevnim preuzimanjem konkretnih mera pravne i druge zaštite od diskriminatornog postupanja.

Za Koaliciju protiv diskriminacije

Saša Gajin

* O tome da Poverenica ne poseduje "visoke moralne i stručne kvalitete", a u vezi sa pravnosnažnim odlukama donetim protiv nje koje se između ostalog odnose i na kršenje ustavnog prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, i to u periodu neposredno pre izbora na funkciju Poverenice u kome je ona vršila funkciju Dekanice Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, kao i o tome da ona suprotno izričitom zakonskom pravilu da Poverenik ne može da obavlja "drugu profesionalnu delatnost", od dana izbora na funkciju i dalje obavlja profesionalnu delatnost profesorke na Pravnom fakultetu Univerziteta u Nišu, vidi stav Koalicije protiv diskriminacije na sledećim internet adresama:
<http://www.stopdiskriminaciji.org/arhiva/saopstenje-organizacija-civilnog-drustva>
<http://www.stopdiskriminaciji.org/arhiva/zahtev-poverenici-za-zastitu-ravno-pravnosti>

MREŽA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI CHRIS

U toku 2012. godine Mreža CHRIS beleži blagi porast broja slučajeva diskriminacije i diskriminatorskog postupanja uglavnom kada su u pitanju pripadnici nacionalnih manjina kao i osobe sa invaliditetom.

**Slučaj diskriminacije dece sa invaliditetom,
Niš, 21.08.2012. CHRIS Niš**

Svakako, najdrastičniji slučaj diskriminacije po osnovu invaliditeta dogodio se dana 21.08.2012. godine u jednom od ugostiteljskih objekata u Nišu. Grupa dece sa invaliditetom – lica sa oštećenim sluhom (služe se gestovnim govorom) u nameri da proslave rođendan jednog od svojih drugova uputili su se u ugostiteljski objekat „Pleasure“ u parku Svetog Save u Nišu.

U trenutku ulaska u objekat u istom se, po njihovoј proceni, nalazilo petoro ljudi, a kako pomenuti objekat poseduje i baštu, u njoj se nalazilo četvoro ljudi. Seli su za sto unutar kafića u nameri da se počaste palačinkama i nakon kraćeg vremena uzeli su meni kako bi izabrali šta da naruče. Uočivši da se deca služe gestovnim govorom u komunikaciji, kono-barica im je prišla i rekla da je sto za kojim sede rezervisan iako nigde nije bila vidljiva oznaka „reserve“ koja je uobičajena ukoliko je sto rezervisan. Na opasku M.M. koja jedina od pomenute dece ima mogućnost da se služi govorom da nige ne stoji natpis da je rezervisano i njenu sugestiju, tačnije

predlog, da pređu za bilo koji drugi sto jer nigde takav natpis u tom trenutku nije stajao, konobarica im je rekla da su svi stolovi rezervisani. Zatim se u razgovor uključila i druga konobarica koja je takođe na predlog M.M. da pređu u baštu pomenuog objekta rekla da je i u bašti sve rezervisano i rukom im pokazala da napuste objekat, tačnije da pređu u neki od susednih ugostiteljskih objekata. Nakon toga deca su ponižena napustila objekat u kome im nije pružena nikakva usluga.

Na osnovu ovih navoda i činjenica, Mreža CHRIS – kancelarija iz Niša je Povereniku za zaštitu ravnopravnosti podnela pritužbu za diskriminaciju po osnovu invaliditeta. Poverenik je ceneći navode iz pritužbe odlučio da na osnovu podnete pritužbe pokrene stratešku parnicu za diskriminaciju po osnovu invaliditeta iz čl. 13 Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom – diskriminacija u vezi sa pružanjem usluga i korišćenjem objekata i površina kao i čl. 17. Zakona o zabrani diskriminacije.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti utvrdio diskriminaciju nad osobama sa invaliditetom u Nišu

Mreža Odbora za ljudska prava u Srbiji, CHRIS – kancelarija iz Niša, je na incijativu grupe organizacija civilnog društva čiji su članovi osobe sa invaliditetom: Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom, Udruženje paraplegičara Nišavskog okruga, Niško udruženje studenata sa hendiķepom, Udruženje distrofičara Niša i Društvo obolelih od cerebralne i dečije paralize Niš, protiv grada Niša i Javnog preduzeća Direkcija za izgradnju grada Niša, podnela Povereniku za zaštitu ravnopravnosti 6 pritužbi za utvrđivanje diskriminacije i diskriminatorskog postupanja nad osobama

sa invaliditetom kada su u pitanju izgradnja i rekonstrukcija ulica i bulevara na teritoriji grada Niša.

Pritužbe su podnete za sledeće ulice:

1. Bulevar Somborska;
2. Bulevar Medijana;
3. Ulica Ratko Vukićević;
4. Zelena pijaca na Paliluli;
5. Zgrada Pošte 5 na Margeru i
6. Ulica Toplički partizanski odred u naselju 9. maj.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, postupajući po pritužbama koje je Mreža CHRIS podnela u ime i saglasnost Centra za samostalni život osoba sa invaliditetom, Udruženja paraplegičara Nišavskog okruga, Niškog udruženja studenata sa hendihekompom, Udruženja distrofičara Niša i Društva obolelih od cerebralne i dečije paralize Niš, protiv grada Niša i Javnog preduzeća Direkcija za izgradnju grada Niša, a tiču se pristupačnosti i dostupnosti novoizgrađenih i rekonstruisanih ulica i bulevara na teritoriji grada Niša, svojim **mišljenjima** br. 262/2012 od 29. avgusta 2012 i br. 328/2012 od 17. oktobra 2012. godine utvrđuje diskriminaciju nad osobama sa invaliditetom od strane grada Niša i Javnog preduzeća Direkcija za izgradnju grada Niša.

U svom **mišljenju** br. 262/2012 od 29. avgusta 2012. koje se odnosi na pritužbe podnete protiv nadležnih za izgradnju i rekonstrukciju ulice Ratko Vukićević, Bulevara Somborska i Bulevara Medijana u Nišu, Poverenik ističe da Javno preduzeće Direkcija za izgradnju grada Niša nije preduzelo mere iz svoje nadležnosti kako bi se sproveli odgovarajući radovi na pravilnom obaranju i prilagođavanju ivičnjaka za bezbedno savladavanje visinske razlike između trotoara i kolovoza u ulicama Ratka Vukićevića, Bulevar Somborska i Bulevar Me-

dijana u Nišu, u skladu sa tehničkim standardima pristupačnosti, čime je izvršilo diskriminaciju osoba sa invaliditetom, posebno onih koji koriste invalidska kolica, na osnovu njihovog ličnog svojstva – invaliditeta, zabranjenu čl. 17. st. 2. Zakona o zabrani diskriminacije i čl. 13. st. 1. i 4. i čl. 16. St. 1. Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom.

U tom smislu Poverenica za zaštitu ravnopravnosti, sa-glasno čl. 33. St. 1. i čl. 39. St. 2. Zakona o zabrani diskriminacije, daje javnom preduzeću Direkcija za izgradnju grada Niša preporuku sledeće sadrzine:

1. Javno preduzeće Direkcija za izgradnju grada Niša preduzeće sve neophodne mere u cilju sprovođenja rada na pravilnom obaranju i prilagođavanju ivičnjaka za bezbedno savladavanje visinske razlike između trotoara i kolovoza u ulicama Ratka Vukićevića, Bulevar Somborska i Bulevar Medijana u Nišu, u skladu sa tehničkim standardima pristupačnosti, kako bi se osobama sa invaliditetom koja za kretanje koriste kolica omogućilo nesmetano kretanje i korišćenja javnih površina.
2. Javno preduzeće Direkcija za izgradnju grada Niša obavestiće Poverenicu za zaštitu ravnopravnosti o planiranim merama u cilju sprovođenja ove preporuke, u roku od 30 dana od dana prijema mišljenja sa preporukom.

U svom **mišljenju** br. 328/2012 od 17.oktobra 2012. godine koje se odnosi na pritužbu podnetu protiv nadležnih za izgradnju i rekonstrukciju zelene pijace na Paliluli, Poverenica ističe da, nesprovođenjem odgovarajućih radova na obaranju i prilagođavanju ivičnjaka za bezbedno savladavanje visinske razlike između kolovoza i trotoara koji okružuje plato zelene pijace na Paliluli, grad Niš je postupio suprotno odredbama čl. 17. st. 2. Zakona o zabrani diskriminacije i čl. 13. st. 1 i 4. I čl. 33. Zakona o sprečavanju diskriminacije oso-

ba sa invaliditetom, čime je izvršio diskriminaciju osoba sa invaliditetom, posebno onih koji koriste invalidska kolica, na osnovu njihovog ličnog svojstva – invaliditeta.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti preporučuje gradu Nišu da preduzme sve neophodne mere u cilju sprovođenja radova na obaranju i prilagođavanju ivičnjaka za bezbedno savladavanje visinske razlike između kolovoza i trotoara koji okružuje plato zelene pijace na Paliluli, kako bi se osobama sa invaliditetom koji za kretanje koriste kolica omogućio nesmetan pristup ulici koja okružuje pijacu i objektu pijace. Potrebno je da grad Niš obavesti Poverenicu za zaštitu ravnopravnosti o planiranim merama u cilju sprovođenja preporuke u roku od 30 dana od dana prijema mišljenja sa preporukom.

Ukoliko grad Niš ne postupi po preporuci u roku od 30 dana, biće doneto rešenje o izricanju mere opomene, protiv koga nije dopuštena žalba, a za slučaj da ovo rešenje ne sproveđe, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti će o tome obavestiti javnost preko sredstava javnog informisanja i na drugi pogodan način.

Poverenik doneo preporuku mera JP Direkcija za izgradnju grada Niša za ostvarivanje ravnopravnosti osoba sa invaliditetom

U toku postupka po pritužbama građana i građanki i udruženja građana, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti došla je do saznanja da pojedine novoizgradene i rekonstruisane javne površine u Nišu (ulice, pešački prelazi, staze i druge javne saobraćajnice) nisu pristupačne osobama sa invaliditetom. Pritužbe su se u najvećem broju slučajeva odnosile na neobaranje i nepravilno obaranje ivičnjaka trotoara, čime je osobama sa invaliditetom onemogućeno bezbedno kretanje i korišćenje novoizgrađenih, odnosno, rekonstruisanih javnih površina.

Postupajući u okviru zakonom propisane nadležnosti da prati sprovođenje zakona koji se tiču zabrane diskriminacije i preporučuje organima javne vlasti i drugim licima mere za ostvarivanje ravnopravnosti (čl. 33. tač. 7. i 9. Zakona o zabrani diskriminacije, „Sl. Glasnik RS“, br. 22/2009), Poverenica za zaštitu ravnopravnosti dala je Javnom preduzeću Direkciju za izgradnju grada Niša **preporuku mera** za ostvarivanje ravnopravnosti.

1. Javno preduzeće Direkcija za izgradnju grada Niša preduzeće sve potrebne mere iz svoje nadležnosti kako bi obezbedilo da sve novoizgrađene i rekonstruisane javne površine u gradu Nišu budu pristupačne osobama sa invaliditetom, u skladu sa propisanim standardima pristupačnosti.
2. Javno preduzeće Direkcija za izgradnju grada Niša obavestiće Poverenicu za zaštitu ravnopravnosti o planiranim merama u cilju postupanja po preporuci, najkasnije u roku od 30 dana od datuma prijema preporuke.

Prinudno raseljavanje romskih porodica iz naselja „Belvil“, Niš, 26.04.2012. CHRIS Niš

26. aprila 2012. godine Gradska uprava grada Beograda je iselila oko hiljadu Roma i Romkinja koji su stanovali u neformalnom naselju Belvil. Porodice koje su interno raseljene sa Kosova ili imaju prebivalište u Beogradu smeštene su u kontejnerska naselja na obodu Beograda, dok su porodice koje imaju prebivalište u gradovima širom Srbije proterane u svoja mesta prebivališta. Četiri romske porodice sa sedmoro dece smešteno je u napušteni magacin u Nišu u kom nemaju pristup vodi i električnoj energiji, dok su higijenski i životni uslovi ispod minimuma koji se smatra dostoјnjim čoveka. U proteklom periodu niške organizacije za zaštitu ljudskih pra-

va pokušale su da direktnom pomoći i razgovorima sa predstavnicima vlasti utiču na rešavanje problema sa kojima se suočavaju Romi koji su smešteni u ovom magacinu. Međutim, nakon više od 75 dana, gradske vlasti Niša i republički organi nisu preduzeli mere kojima bi se tim porodicama obezbedili elementarni uslovi za život – pristup piјaćoj vodi, električnoj energiji i sanitarnim uslovima. Izuzetno loše životne uslove u napuštenom magacinu dodatno pogoršavaju visoke temperature i nepovoljne vremenske prilike. Grubim zanemarivanjem potreba najugroženijih građana Republike Srbije još jednom se pokazuje duboko ukorenjena nebriga i marginalizacija Roma kojima vlasti svesrdno doprinose kao i nepoštovanje standarda ljudskih prava u pogledu prava na adekvatno stanovanje. Obaveze u pogledu poštovanja ljudskih prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima su jasne – stanovnicima naselja koji su iseljeni mora se obezbediti adekvatan alternativni smeštaj koji, između ostalog, podrazumeva održiv pristup bezbednoj vodi za piće, električnoj energiji za kuvanje, grejanje i osvetljenje i sanitarijama. Na osnovu podnetog dopisa koji su potpisali predstavnici nekoliko organizacija civilnog društva, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti lično je posetio napred pomenute i doneo je **preporuku** gradu Nišu za usvajanje mera za ostvarivanje ravnopravnosti romske nacionalne manjine:

1. Grad Niš preduzeće, bez odlaganja, sve potrebne mere kako bi pripadnicima romske nacionalne manjine, koji su raseljeni iz naselja pored „Belvila“ na Novom Beogradu i smešteni u magacin u Daničićevoj ulici u Nišu, obezedio stanovanje koje zadovoljava međunarodne standarde stanovanja u alternativnom smeštaju građana koji se raseljavaju iz neformalnih naselja.
2. Grad Niš sproveće proces zbrinjavanja i integracije raseljenih pripadnika romske nacionalne manjine, u

saradnji i uz aktivno učešće raseljenih lica, poštujući njihove potrebe i pravo na učešće u donošenju odluka u vezi sa svim pitanjima koja ih se tiču, uključujući preseljenje i način društvene integracije, saglasno međunarodnim standardima i smernicama za raseljavanje građana iz neformalnih naselja.

3. Grad Niš obavestiće Poverenicu za zaštitu ravnopravnosti o preduzetim merama, najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema ove preporuke.

Diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti, Novi Pazar, 15.06.2012. CHRIS Novi Pazar

Deca iz raseljenih romskih porodica iz sela Blaževo kod Novog Pazara diskriminisana su jer idu u posebna odeljenja koja su formirana isključivo za romsku decu.

Pritužba pred Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti podneta je protiv Predškolske ustanove „Mladost“ i Osnovne škole „Aleksandar Stojanović Leso“, zato što se romska deca upisuju u posebna odeljenja i uz pretnje i negodovanje srpskih i bošnjačkih roditelja. Istovremeno, isturena odeljenja Predškolske ustanove „Mladost“ koja koriste prostorije osnovne škole po drugi put formira segregisane grupe pripremnog predškolskog programa jer jednu grupu pohađaju srpska i bošnjačka deca a drugu isključivo deca iz raseljenih romskih porodica.

U postupku po pritužbi Poverenik je utvrdio da su ovakvim postupanjem Preškolska ustanova i Osnovna škola diskriminisale decu po osnovu njihove nacionalne pripadnosti i donela je preporuku da se bez odlaganja sprovede desegregacija odeljenja kao i da se obezbedi obuka za zaposlene na temu zabrane diskriminacije. Obzirom da ni Predškolska ustanova ni Osnovna škola nisu postupile po preporukama podnet je zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv nadležnih.

Direktor Predškolske ustanove kaže da deca nisu diskrimisana jer u istim prostorijama ali u dve smene borave sva upisana deca i da je veliki problem higijena dece jer žive u lošim uslovima.

**Diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti,
Novi Sad, 10.07.2012. CHRIS Novi Sad**

Jedna Novosađanka je protestovala zbog toga što obezbeđenje „McDonald's-a“ u Novom Sadu 10. jula nije dozvolilo da s njom u restoran uđe i troje romske dece. M.R (32) je rekla da je prišla deci koja su se igrala na Trgu slobode, u blizini „McDonald's-a“ i pitala ih da li su gladni, na šta su oni odgovorili potvrđno.

„Dečak (8 godina) i dve devojčice (7 i 5 godina) su trčali ispred mene do „Meka“ gde ih je momak iz obezbeđenja restorana zaustavio i rekao da ne mogu da uđu. Prišla sam mu i rekla da sam ja s njima i da će platiti šta budu naručili, na šta je momak rekao „Vi možete da uđete, oni ne“ „, kazala je ona. Dodala je da je ipak odlučila da sama uđe u restoran jer joj je bilo žao da deca ispaštaju, a radovala su se obroku i čak joj pokazala na reklami šta bi želeta da pojedu. „Ušla sam, kupila im hranu, pa smo seli u baštu „Meka“ gde su i jeli“, ispričala je M.R. koja je novinaru pokazala fiskalni račun od 1.400 dinara, na kojem se vidi šta su deca jela.

Kompanija „McDonald's“ saopštila je ranije da će ispitati slučaj diskriminacije malih Roma u restoranu u Novom Sadu i najavila da će najstrože kazniti obezbeđenje.

„Ne želimo da se kompanija „McDonald's“ povezuje sa bilo kakvim vidom diskriminacije protiv koje se u okviru našeg poslovanja borimo. Vrata naših restorana su otvorena za sve goste i učinićemo sve da tako ostane“, piše u saopštenju.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti podnela je tužbu Prvom osnovnom суду у Beogradu protiv ovog restorana u Novom Sadu zato što je obezbeđenje tog restorana, po tvrdnjama svedoka, zabranilo romskoj deci da uđu.

Slučaj diskriminacije po osnovu invaliditeta,
Novi Sad, 08.05.2012. CHRIS Novi Sad

S.B. (1975), od svoje 22. godine života, osoba sa invaliditetom (100% slepa osoba). Završio Filološki fakultet u Beogradu i stekao zvanje profesora srpskog jezika i književnosti. Otac sedmogodišnje crke i dvogodišnjeg sina.

Dana 8. maja 2012. između 11,30 h i 12,30 h, u pratnji svoga oca došao je u zgradu MUP Novi Sad u ulici Bulevar oslobođenja 143, na šalter za podizanje izrađenih dokumenata a sa namerom da preuzme izrađeni pasoš za svog sina. Po rečima S.B. u petak, 4. maja, supruga i ja smo podneli zahtev za izradu i oboje potpisali isti u skladu sa propisima i uputstvima službenice koja nas je obavestila da jedan od roditelja može da preuzme pasoš kada bude završen, kojom prilikom smo dobili revers za preuzimanje pomenute putne isprave.

Kada sam (u utorak, 8. maja) pružio revers službenici (to sasvim sigurno nije bila ona koja nam je nekoliko dana ranije izdala revers) obavestila me je da kao slepa osoba ne mogu da preuzmem ispravu za svog sina odnosno da moram da imam zakonskog zastupnika da bih to učinio. Pokušao sam da joj objasnim da ja nemam zakonskog zastupnika i da sve administrativne poslove obavljam samostalno (tj. sa pratiocem), da sam zahtev za svoj pasoš podneo, potpisao i preuzeo bez zakonskog zastupnika itd., ali je njen jedini, i usuđujem se da kažem, pomalo cinično izgovoren argument bio: „Ali vi, gospodine, ne vidite, vi ne vidite... i ne mogu da vam dam ispravu...“ Osećao sam se i neprijatno i posramljeno i nemoćno.

Pokušao sam takođe da joj objasnim da sam došao u pratnji svog oca i da uz uvid u naše lične karte u to može vrlo jednostavno da se uveri, ali, nažalost, nije vredelo. Uporno je odbijala da mi uruči pasoš govoreći da supruga može da dođe do kraja radnog vremena MUP-a, tj. do 21h i da u tom slučaju ne mora da čeka red, već da se pozove na mene, svog supružnika sa invaliditetom i da će joj isprava tom prilikom biti odmah predata. Napustio sam zgradu bez saznanja o kojoj službenici se radi, tj. bez saznanja o njenom imenu i bez bilo kakvog materijalnog dokaza, osim očevog prisustva, ali sa čvrstom odlukom da pokušam da zaštitim svoja prava. Napominjem da je istoga dana, 8. maja negde oko 19,30 h moja supruga (sa sinom) došla u MUP i preuzela pasoš, a zatim službenici opisala situaciju u kojoj sam se ja našao, pitajući je da li je za preuzimanje pasoša njenom suprugu, tj. meni, bio potreban zakonski zastupnik na šta je ona odgovorila odrečno: „Ne, nije potreban zakonski zastupnik.“

Smatram da je službenica MUP-a svojim drskim postupkom ugrozila moja roditeljska prava kao i da me je diskriminasa u pogledu mog invaliditeta.

Slučaj diskriminacije po osnovu pola, Novi Sad, CHRIS Novi Sad

Stranka se obratila zbog problema diskriminacije njene čerke koja pohađa 4 razred srednje škole. Naime nastavnik njene čerke je već godinama maltretira, podcenjuje i nekoraktno ocenjuje, a sve zbog toga što njena čerka ne voli da se oblači kao druge devojčice, da dolazi u školu u sukњi već uvek nosi pantalone. Njena majka kaže da se žalila direktoru škole i pedagogu ali da nisu ništa preduzeli po tom pitanju.

Apelacioni sud u Novom Sadu utvrdio diskriminaciju nad licima romske nacionalne manjine

Apelacioni sud u Novom Sadu potvrđio je presudu kojom je utvrđeno da je Grad Novi Sad diskriminatorski postupao prema licima romske nacionalnosti prilikom naknadnog upisa u matičnu knjigu rođenih. Pravnosnažna odluka Apelacionog suda je doneta 18. januara pošto je sud odbio kao neosnovanu žalbu Grada Novog Sada i potvrđio prvostepenu presudu novosadskog Osnovnog suda.

Nevladina organizacija „Praksis“ je kao punomoćnik troje „pravno nevidljivih“ Roma, u oktobru 2010. godine, tužila Gradsku upravu za opšte poslove, jer je odbacila njihov zahtev za naknadni upis na osnovu tvrdnje da su rođeni u Novom Sadu, pozivajući se na „trenutnu situaciju u Novom Sadu, sa sve većim prilivom lica romske nacionalnosti.

U obrazloženju zašto se odbijaju zahtevi, Gradska uprava je dodala i to da bi „brzopleto, neozbiljno i neoprezno“ postupanje po njihovim zahtevima „izazvalo masovnu pojavu sličnih zahteva lica romske nacionalnosti“, navodi se u saopštenju „Praksisa“.

Presudom Osnovnog suda od septembra 2011. godine utvrđeno je da je grad Novi Sad neopravdano pravio razliku u odnosu na ova lica, isključivo zbog njihove nacionalne pripadnosti, te ih stavio u nepovoljniji položaj u odnosu na druge neromske podnosioce zahteva. Po pravnosnažnoj presudi grad Novi Sad je obavezan da presudu u roku od 15 dana u celosti objavi u dnevnom listu „Politika“.

**Slučajevi diskriminacije rumunske/vlaške
nacionalne manjine i Rumunske pravoslavne
crkve – Govor mržnje Niš –Beograd,
20.06.2012. CHRIS Negotin**

Diskriminatorno je pisanje novinara Večernih novosti, Južne vesti i Press-a od 20.06.2012. godine pod nazivom „Doljevac: Rumuni hteli da otmu decu, meštani im razbili glave?“

Izveštavanje pojedinih medija u vezi ovog incidenta, gde su građani zbog sumnje zamalo linčovali u masovnoj tuči pomenute građane susedne države, krajnje je nedolično, neetički i opasno u svakom pogledu, nalik na izveštavanja iz 90-tih godina kada su zbog raznih izgrednika etiketirane čitave zajednice.

Naslovi objavljeni u pomenutim dnevnim novinama ili na web stranicama, poput „Napadnuti Rumuni jer su merkali srpsku decu“ nije ništa drugo nego čin raspirivanja mržnje prema određenoj zajednici ali pre svega neprofesionalan odnos prema novinarskoj profesiji.

Svaki izgrednik, bilo koje nacije ima ime i prezime i kao takav odgovara pred pravdom za svoja dela i nedela. U Srbiji žive pripadnici rumunske zajednice, kao lojalni građani ove države, a istovremeno borave više stotina državljana Rumunije koji obavljaju različite privredne delatnosti.

Izveštavanje medija gde se čitava zajednica dovodi u vezu sa kriminalnim činom, u ovom slučaju sa slutnjom i pretpostavkama u namjeri činjenja kriminalnog čina od strane pojedinih rumunskih državljana koji poseduju imena i prezimena, ne može se smatrati ispravnim.

Na ovaj tekst reagovao je Valentin Mik, član Uprave UNS-a, jer se njime krši **čl. 49 i 76 Ustava RS o zabrani iza-zivanja rasne, nacionalne i verske diskriminacije.**

**Slučaj sveštenika Sarijana Rajkovića
u Bobovu kod Svilajnca,
28.06.2012., CHRIS Negotin**

Nakon pretnji koje su se desile od marta do juna 2012. godine vernicima Rumunske pravoslavne crkve (RPC) u selu Bobovo kod Svilajnca, a kojim su diskriminisani vernici pomenuće crkve, sveštenik Sarjan Rajković je poslao apel za pomoć. Pretnje su od strane lokalne policija upućene vernicima RPC u vidu pitanja i sugestija „*šta tražite u rumunsku crkvu... da li znate da je ona ilegalna, šta tražite tamo?...*“ kontaktirani su i privatni preduzetnici kao i oni koji su trebali da doniraju ovu crkvu „*....imate firmu, želite da ostanete bez nje?*“ Lokalni sveštenik Srpske pravoslavne crkve (SPC) je dajući izjavu za jednu nacionalnu televiziju takođe kazao da je RPC nelegalna i da je njegov cilj borba protiv takve crkve.

Ovim je povređen čl. 3 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (Pravo na život, slobodu i ličnu bezbednost) kao i čl. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima (Zabranu mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja) i čl. 49. Ustava RS, zabrana izazivanja rasne, nacionalne i verske mržnje i čl. 43. i 44. Ustava RS, kojima se jemči sloboda veroispovesti, i učinjeno krivično delo Ugrožavanje sigurnosti, čl. 138 KZ i čl. 19, Sloboda mišljenja i izražavanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i čl. 79 Ustava RS – Pravo na očuvanje posebnosti.

**Nacionalistički grafit na prostorijama
rumunsko-srpske televizije u Vršcu,
11.09.2012. CHRIS Negotin**

Na ulazu u prostorije u kojima se nalazi rumunsko udruženje i rumunsko-srpska Radio televizija „Victoria“ osvanuo grafit nacionalističke sadržine „Rumuni napolje! Srbija!“.

Ovim činom je učinjeno krivično delo **Ugrožavanje sigurnosti, čl. 138 KZ. Povređen je čl. 3 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti) i čl. 49. Ustava RS, Zabранa izazivanja rasne, nacionalne i verske mržnje.**

Napad na prostorije manjinske političke partije, Vlaške demokratske stranke u Negotinu,
10.11.2012. CHRIS Negotin

U noći, između 9. i 10.11.2012. godine, ponovo su razbijeni svi izlozi na prostorijama Vlaške demokratske stranke u Negotinu. Kako je ovo ponovljen napad (prvi put pre par meseci), u pitanju je čin nacionalne netrpeljivosti prema vlaškoj nacionalnoj manjini u Srbiji.

Ovim činom je učinjeno krivično delo **Ugrožavanje sigurnosti, čl. 138 KZ. Povređen je čl. 3 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti) i čl. 49. Ustava RS, Zabranu izazivanja rasne, nacionalne i verske mržnje.**

Slučaj sveštenika Bojana Aleksandrovića iz Malajnice kod Negotina, 15.11.2012. CHRIS Negotin

Građevinski inspektor Odeljenja za inspekcijske poslove Opštinske uprave opštine Negotin je dana 15.11.2012. godine, izvršio inspekcijski nadzor i tom prilikom utvrdio i zapisnički konstatovao da su Eparhija Rumunske pravoslavne crkve Dakija Feliks sa administrativnim sedištem u Vršcu i Bojan Aleksandrović iz Malajnice kao investitori započeli izgradnju ograde od armiranog betona ukupne dužine 56,90 m na k.p.br. 4943/I KO Malajnica u Malajnici i da investitori

na gradilištu ne poseduju rešenje kojim se odobrava izgradnja predmetne ograde. Punomoćnik Rumunske pravoslavne crkve (RPC) Bojan Aleksandrović, administrativni vikar timočki, dostavio je pisano izjavu građevinskom inspektoru Odeljenja za inspekcijske poslove Opštinske uprave opštine Negotin zavedenu kod tog organa pod br. 354-169/2012-IV/03 dana 23.11.2012. godine u kojoj je navedeno da su za predmetnu ogradu podneli zahtev za izdavanje dozvole za gradnju, ali da opštinski organ koji se bavi izdavanjem dozvole nije odgovorio u zakonskom roku. Rešenjem br. 320-426/2012-IV/05 investitor je promenio namenu cele parcele iz poljoprivrednog u građevinsko zemljište po zaključku nadležnog organa br. 351-143/2012-IV/02.

Odeljenje za urbanizam i građevinarstvo Opštinske uprave opštine Negotin je pod br. 351-143/2012-IV/02 dana 27.11.2012. godine dostavilo Rešenje kojim se odobrava Bojanu Aleksandroviću izvođenje radova na izgradnji zidane ograde na delu k.p.br. 4943/I KO Malajnica u Malajnici ukupne dužine 77,60 m. Odeljenje za urbanizam i građevinarstvo Opštinske uprave opštine Negotin je dostavilo Rešenje pod br. 351-143/2012-IV/02 od 07.12.2012. godine kojim je oglašeno ništavim Rešenje pod br. 351-143/2012-IV/02 od 27.11.2012. godine.

Odeljenje za urbanizam i građevinarstvo Opštinske uprave opštine Negotin je pod br. 351-143/2012-IV/02 donešlo tri različita Rešenja. Podneta je žalba na Rešenje br. 351-143/2012-IV/02 od 07.12.2012. godine.

Оваквим поступcima је prekršен **čl. 18. o slobodi исповедања вере Univerzalne декларације о људским правима** и **čl. 49. Устава РС, Забрана изазивања расне, националне и верске mržње** и **čl. 76. Устава РС, Забрана дискриминације националних мањина.**

GAYTEN-LGBT, CENTAR ZA PROMOCIJU LGBTIQ PRAVA

Programi predviđeni Pride nedeljom 2012. godine su uglavnom realizovani, pojedini uz burne reakcije javnosti. Međutim i ove godine je država Srbija pokazala nesposobnost da omogući LGBTIQ i drugim građanima/kama pravo na slobodno okupljanje, koje im je Ustavom zagarantovano.

Organizacija Gayten-LGBT je uzela učešće u Pride nedelji, prevashodno u okviru dana posvećenog pravima i kulturi trans osoba. Pretnje neofašističkih grupa, istupanja nekih predstavnika Srpske pravoslavne crkve i političara, te nepoštovanje političke volje vlasti, ponovo su dovele do zabrane Pride povorke, ali i kreirale atmosferu straha, uznemirenosti i povećane vidljivosti desničarskih elemenata u društvu.

U periodu aktuelizovanja problematike LGBTIQ osoba u medijima u vezi sa Danom ponosa odnosno Pride nedeljom (septembar – oktobar), intenziviranja slike nasilja, te nespremnosti i neefikasnosti institucija, dolazi do tendencije rasta broja poziva na **LGBT SOS Telefonu**, kao stalnom servisu organizacije Gayten-LGBT.

Prethodno se očitava u tendenciji porasta poziva koji se odnose na strah, anksioznost, uznemirenost u vezi sa ličnom sigurnošću i bezbednošću, percepcije vlastitog identiteta u sredini u kojoj žive, odlasku na LGBTIQ mesta okupljanja, te nepoverenju u državne servise i institucije kojima bi trebalo da mogu da se obrate u slučaju nasilja. U ovom periodu, takođe, primećuje se porast broja poziva koji se odnose na mogućnosti emigriranja iz zemlje, dobijanja azila u inostranstvu, imigracionih viza i slično.

Analiza ukupnog broja primljenih poziva na LGBT SOS telefonu ukazuje da osobe koje se identifikuju kao gej muškarci, ili kao homoseksualni muškarci, imaju najviše problema u pogledu izolacije (zanimljivo je da najviše problema sa izolacijom imaju osobe do 19 godina starosti, i od 50 do 70 godina), straha od reakcije roditelja, uže i/ili šire porodice, familije u pogledu otkrivanja vlastitog identiteta, kao i sredine u kojoj se školuju ili rade – 76 procenata. Problemi otvorenih pretnji nasiljem se reflektuju u 14 procenata poziva, koji se, pre svega, odnose na probleme neprestanog dobacivanja, pretnji, verbalnog ponižavanja i zlostavljanja, sve do fizičkog nasilja. Izvestan broj poziva se odnosio na pitanja posredne diskriminacije, što se reflektuje u nemogućnosti dobijanja posla, nejednakom postupanju prema zaposlenima, kao i otpuštanju sa posla. Očigledno je, na osnovu analize poziva, da su u manjim mestima u Srbiji svi navedeni problemi učestaliji i kompleksniji.

Najveći broj poziva, kada je lezbejska populacija u pitanju, se odnosio na probleme u vezi sa coming out-om tj. otkrivanjem vlastitog identiteta drugim osobama. Zastupljena je slična problematika sa kojom se suočavaju gej muškarci u pogledu straha, nasilja i diskriminacije (64%). Važno je napomenuti složenu problematiku žena sa decom u braku sa muškarcima, koje održavaju emotivno-seksualne odnose sa drugim ženama, trpe nasilje od strane supružnika ili se plaše da bi se njihov „dvostruki život“ mogao otkriti, te potencijalnog nasilja, osvete, kao i posledica koje bi se odrazile na decu, potom kako bi reagovao Centar za socijalni rad u pogledu starateljstva nad decom (strah da ne bi mogle da viđaju sopstvenu decu), sudstva itd.

U periodu organizovanja predviđene Pride nedelje 2012. čak 32% poziva se odnosio na strah od izlaska iz kuće i ostala pitanja lične sigurnosti. Najveći broj poziva trans osoba odnosio se na probleme „pravne promene pola“, (ne)mogućno-

sti promene ličnih dokumenata, pitanja statusa studenata/kinja i zaposlenih lica (tokom i nakon tranzicije).

Usvojene izmene Zakona o zdravstvenom osiguranju iz 2011. godine, kojim se predviđa da 65% troškova procedura „promene pola“ budu pokriveni obaveznim zdravstvenim osiguranjem, izazvale su veliki broj pitanja među trans osobama, jer su podzakonska akta donešena godinu i po dana kasnije po usvajanju izmena kojima je trebalo regulisati primenu Zakona u praksi. Naime, javila se konfuzija među trans osobama – koji kriterijumi određuju – koje procedure su potkrivene zdravstvenim osiguranjem, a koje ne, šta je potrebno da bi se ispunili ti uslovi, koji lekari/ke, sa kojim licencama, i u kojim medicinskim ustanovama obavljuju tretmane „promene tj. prilagođavanja pola“ i drugo.

Kao i prethodnih godina, izvestan broj trans osoba je izražavao iskustva u sferi posredne i neposredne diskriminacije, što se reflektuje kroz nemogućnost zapošljavanja, kao i zadržavanja na postojećem radnom mestu. Trans osobe ispod 23 godine starosti prijavljuju veliki broj problema u odnosu na probleme u porodici (otkrivanja svog identiteta roditeljima i straha od njihove reakcije), te u interakciji sa sredinom (vršnjačko maltretiranje, odbacivanje, pretnje, izolacija).

Iako su načinjeni značajni koraci u pogledu poboljšanja položaja trans osoba u Srbiji, nepostojanje Zakona o rodnom identitetu, odnosno pravnih propisa koji bi na adekvatan način regulisali brojna problematična pitanja sa kojima su trans osobe prinuđene da se suočavaju u okviru institucionalnog sistema, reflektuje se i u pozivima na LGBT SOS telefonu.

Najveći broj pritužbi je vezan za nepostojanje zakonskih rešenja vezanih za promenu dokumenata. Neophodno je regulisati ovaj proces tako da osobi ne bude uskraćeno pravo na školovanje, rad, zaposlenje i ostvarenje drugih prava, direktno ili indirektno, zbog dužine procesa promene dokume-

nata, kao i uspostavljanje regulative na nivou čitave države i ujednačene prakse, kako osobe ne bi bile prepuštene volji zaposlenih u nadležnim ustanovama. Uprkos mnoštvu problema sa kojima se trans osobe suočavaju od najranijeg dečinstva i rešenosti da prođu kroz bolne i rizične operacije i druge intervencije, upravo su administrativno–birokratske prepreke one na koje se najviše žale i koje ih najviše sputavaju. Veliki broj trans osoba, usled višestruke diskriminacije, još uvek vidi seksualni rad kao jedini vid i izvor zarade, čime se perpetuiraju krugovi diskriminacije.

Diskriminacija LGBTIQ osoba i institucionalni kontekst – primeri iz prakse

Kao jedna od posledica izloženosti višestrukoj diskriminaciji i nasilju, odbacivanju od strane porodice (uže i šire), te nepostojanja mreže podrške, mnoge osobe se nađu u veoma teškim, bezizlaznim situacijama, kao što su beskućništvo, čemu značajno doprinosi nesposobnost institucionalnih sistema, tzv. servisa građana, kao što su policija, sistem socijalne zaštite, sudstvo itd. Prethodno ćemo ilustrovati sledećim primerom:

1. U oktobru 2012. našoj organizaciji obratila se osoba iz jednog grada u Srbiji, čiji je prijatelj već tri noći boravio na ulicama Beograda. Nakon uspostavljenog kontakta sa osobom koja je bila u situaciji beskućništva, saznali smo da se osoba nalazila bez važećih ličnih dokumenata, sredstava za život, kao i mesta prebivališta. Ova osoba G. identificuje se kao gej muškarac i upravo je zbog svoje seksualne orijentacije odbačen od uže i šire porodice i prijatelja. Kako G. navodi usled svoje autovanosti izgubio je posao u jednoj beogradskoj firmi, ali iz straha od osvete i daljih komplikacija, nije

prijavio ovaj slučaj nijednoj nadležnoj instituciji. Po njegovim rečima prisilno je odjavljen sa mesta prebivališta, što je njegova majka tražila od inspektorke koja je bila uključena u proces. Tom prilikom, po navodima našeg klijenta, inspektorka ga je vredala, govorila mu da treba da se stidi zato što je gej i rekla mu da će biti odjavljen sa mesta prebivališta u najkraćem roku, a da će to potkrepliti time što će poslati ekipe i naložiti im da u svojim izveštajima navedu da ga niko od komšija nije viđao na toj adresi. G. se obraćao Prihvatalištu za odrasla i stara lica u dva navrata, ali mu je rečeno da su njihovi kapaciteti popunjeni, međutim nakon što je osoba iz naše organizacije pozvala osobu iz jedne od institucija koje se bave zaštitom ljudskih prava, rečeno je da ipak može da se obrati prihvatalištu i da će se pronaći mesto za njega. Osoba G. se po preporeuci osobe iz naše organizacije obratila Centru za socijalni rad jer je osoba sa socijalnom potrebom, kao i radi pomoći oko izdavanja novih ličnih dokumenata. S obzirom na to da nije imao prijavljeno mesto prebivališta, što je neophodno za dobijanje ličnih dokumenata, nadležne socijalne radnice su u početku govorile da Centar za socijalni rad ne može da ga prijavi na svoju adresu, ali tek nakon intervencije osobe iz naše organizacije i podsećanja da na osnovu Zakona o socijalnoj zaštiti postoji ta mogućnost, pristale su da upute molbu direktorki na razmatranje. Potom je njegova molba odobrena, ali nam je naglašeno da je njegova molba prihvaćena zbog intervencije osobe iz naše organizacije, a da je nekoliko drugih slučajeva odbijeno. Takođe u postupku vađenja dokumenata rečeno je da Centar za socijalni rad ne može da izda nikakvu potvrdu koja bi osobu u situaciji beskućništva oslobođila plaćanja neophodnih taksi potrebnih za vađenje dokumenata, već da naš klijent usmeno

objasni nadležnima u SUP-u svoju situaciju. Socijalne radnice su iznеле tvrdnju da je proces dobijanja finansijske pomoći izuzetno dug, složen i neizvestan. Za ostvarenje vrste socijalne pomoći za koju se G. kvalifikuje potrebno je podneti preko 20 dokumenta da bi se dobila finansijska pomoć od 1000 dinara mesečno, koja dolazi sa kašnjenjem od 5 do 6 meseci. Za ovo vreme, osoba je bila smeštena u kancelarijama nevladinih organizacija, na osnovu molbi osobe iz naše organizacije. Prilikom jednog razgovora sa supervizorkom Centra za socijalni rad, našem klijentu je rečeno da on njoj ne deluje da je osoba koja je u teškoj situaciji jer deluje ugojeno i kao da nije gladan. Tom prikombi supervizorka takođe izjavila, parafraziramo, *da neke crkve pružaju pomoć beskućnicima u vidu davanja obroka, ali da pošto je on gej, sigurno ne bi pristao na tako nešto, jer mrzi popove.* Isto tako postavljana su mu pitanja, kao što je *zašto ne nađe posao.*

Za proteklih 6 meseci, naš klijent nije dobio nikakav vid podrške od Centra za socijalni rad, i za sve ovo vreme, živeo je od finansijske pomoći koju mu je pružala naša organizacija. Takođe, smešten je u privatnstan osobe iz naše organizacije. Pružena mu je i psihološka i pravna pomoć od strane Gayten-LGBT. Postavlja se pitanje da li bi osoba uopste bila u mogućnosti da preživi, da nije bilo podrške naše organizacije koja ga podržava i preko svojih kapaciteta.

2. Našoj organizaciji se obratila trans žena, koja se našla u situaciji nasilja u porodici, bez ličnih sredstava za život i mogućnosti da boravi kod drugih ljudi (priatelja ili članova šire porodice). U razgovoru sa osobom iz naše organizacije kao jedina mogućnost se pokazalo njeno smeštanje u skloništa odnosno sigurne kuće za žrtve nasilja. Nakon kontaktiranja ženskih sigurnih

kuća dobili smo odgovor da sve rade preko svojih kapaciteta, i da ne postoji mogućnost njenog smeštaja, a u dva navrata smo dobili odgovore da ne znaju, parafraziramo, šta bi radili sa jednom trans ženom, odnosno da li ona odgovara njihovim kriterijumima za primanje u žensku sigurnu kuću.

3. Našoj organizaciji se obratila osoba na služenju kazne u jednom Krivično-popravnom domu, koja smatra da je diskriminisana zbog svoje otvorene seksualne orijentacije. Kako ova osoba navodi, iako je ispunila uslove da pređe u drugo odeljenje, to se ne ostvaruje zbog diskriminacije u vezi sa njenim ličnim svojstvom.
4. Obratila nam se osoba, pripadnica LGBT, iz jednog KPZ-a koja smatra da je diskriminisana jer joj se uskraćuju posete partnera i boravak u posebnoj prostoriji, što Zakon o izvršenju krivičnih sankcija propisuje, te da osuđenici imaju prava da borave sa bračnim drugovima, decom ili drugim bliskim licima u posebnim pristorijama zavoda. Osoba navodi da to njoj nije omogućeno, već da joj se omogućuju samo posete u sali za posete koje su drugačije prirode i pod nadzorom komandira i sa drugim osuđenicima.
5. Našoj organizaciji obratila se trans osoba, posle pokušaja da dobrovoljno donira krv u jednoj beogradskoj medicinskoj instituciji. Problem na koji je naišla je odbijanje od strane medicinskog tehničara, koji je uzimao istoriju bolesti od našeg korisnika. Nakon što je on rekao da je trans osoba, i da je na hormonskoj terapiji već određeni niz godina, tehničar mu je rekao, parafraziramo, da takva krv ne može da se upotrebi dalje. Objašnjenje je bilo da takva krv sadrži višak hormona i da je zbog toga neupotrebljiva.

Diskriminacija trans osoba i pravno-institucionalni kontekst

U toku 2012. godine su donešene dve važne institucionalne odluke kada je u pitanju zaštita od diskriminacije trans osoba i mogu predstavljati smernice za pravno-institucionalnu praksu do donošenja zakona koji bi na najadekvatniji način regulisao sva značajna pitanja rodnog identiteta, uključujući i priznavanje pravnih posledica „promene pola“.

S obzirom na vrlo neujednačenu praksi opštinskih i gradskih uprava u pogledu promene ličnih dokumenata trans osoba, kao što su izmena označke pola u izvodu iz matične knjige rođenih, diploma o stečenom obrazovanju i drugih, važno je napomenuti dve odluke:

Ustavni sud Republike Srbije u odluci broj Už – 3238/2011 od 8. marta 2012. godine je dao smernice organima uprave nadležnim za vođenje matičnih knjiga i stao na stanovište da su organi iz člana 6. st. 2. i 4. Zakona o matičnim knjigama stvarno nadležni da odlučuju o zahtevu za upis promene podataka o polu. Tom odlukom je naloženo Opštinskoj upravi opštine S. da, u roku od 30 dana od dana dostavljanja te odluke, odluči o zahtevu podnosioca ustavne žalbe za promenu podataka o polu u matičnoj knjizi rođenih. U obrazloženju svoje odluke Ustavni sud je naveo između ostalog: „...po oceni Ustavnog suda nesporno da je prema važećim propisima opštinska (gradska) uprava, odnosno matičar kao ovlašćeno lice, jedini nadležan organ koji može izvršiti upis, a time i promenu podataka u matičnu knjigu rođenih, venčanih ili umrlih, te da je u konkretnom slučaju „pozitivna obaveza“ upravo na matičnoj službi koja vodi knjigu rođenih za matično područje na kome je upisana činjenica rođenja za podnosioca ustavne žalbe.... da u nedostatku izričitog zakonskog uređenja o upisu pro-

mene podataka o polu u matičnoj knjizi rođenih, odredbe Zakona o matičnim knjigama treba tumačiti na način da se i upis promene podataka o polu može izvršiti analognom primenom zakonskih odredaba koje uređuju upis činjenice rođenja i svih ostalih podataka, uključujući i pol, koji se u matičnu knjigu upisuje za lice rođeno u zdravstvenoj ustanovi. Drugim rečima, ako zdravstvena ustanova prilikom nečijeg rođenja nadležnom matičaru prijavljuje i podatak o polu deteta, onda se, po shvatanju Ustavnog suda, ne može smatrati nedovoljnom dokumentacija druge zdravstvene ustanove o tome da je u toj ustanovi nad određenim licem izvršena hirurška intervencija, čija je posledica promena pola ranije upisanog u matičnu knjigu. ...Polazeći od svega navedenog, Ustavni sud je ocenio da je Opštinska uprava opštine Z, propuštajući da se upusti u meritorno odlučivanje o zahtevu podnosioca ustawne žalbe i da, ukoliko on poseduje relevantnu dokumentaciju nadležne zdravstvene ustanove, izvrši upis promene podataka o polu u matičnoj knjizi rođenih, istovremeno propustila i da izvrši svoju „pozitivnu obavezu“ kojom bi uskladila pravno sa faktičkim stanjem i tako obezbedila podnosiocu ustawne žalbe da nakon hirurške promene pola ostvari prava koja mu jemče i Ustav Republike Srbije i Evropska konvencija...“.

Ustavni sud je odlučivanje po ovoj ustawnoj žalbi našao značajnom i za sva druga lica koja se mogu naći u istoj situaciji, pa je pozivajući se na odredbe člana 89. stav 2. Zakona o ustawnom суду naveo:Ustavni sud nalazi da je prethodno utvrđena povreda prava podnosioca takve prirode da izvesno ukazuje na postojanje mogućnosti da se, do zakonskog regulisanja prava na promenu pola, i druga lica mogu naći u istoj pravnoj situaciji kao i podnositelj ustawne žalbe. Stoga je Ustavni sud ocenio da se ova odluka, kao mera oticanja štetnih posledica, a u skladu sa članom 89. stav 2. Zakona o Ustavnom суду, odnosi i na ta lica. S

tim u vezi, Ustavni sud je odlučio da, na osnovu člana 108. Zakona o Ustavnom суду, ovu odluku dostavi Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu, kako bi, kao ministarstvo nadležno za poslove uprave, sa stavovima Ustavnog суда izraženim u ovoj odluci, upoznao prvostepene organe koji rešavaju u upravnom postupku u oblasti matičnih knjiga. Imajući u vidu da Ustavni суд, na osnovu člana 105. Zakona o Ustavnom суду, može obavestiti Narodnu skupštinu o stanju i problemima ostvarivanja ustavnosti i zakonitosti u Republici Srbiji, dati mišljenja i ukazati na potrebu donošenja i izmenu zakona i preduzimanja drugih mera zaštite ustavnosti i zakonitosti, Ustavni суд je odlučio da takvu svoju nadležnost iskoristi i uputi pismo Narodnoj skupštini u kome će ukazati na sve aspekte problema nedostatka pravne regulative u slučajevima postoperativnih transseksualaca. ...“.

Ustavni суд je u navedenoj odluci utvrdio da je Opštinska uprava opštine S, donošenjem zaključka o stvarnoj nenađežnosti, propustila da odluči o zahtevu podnosioca ustavne žalbe za promenu podataka o polu i time povredila njegovo pravo na dostojanstvo i sloboden razvoj ličnosti zajemčeno članom 23. Ustava Republike Srbije, kao i pravo na poštovanje privatnog života zajemčeno članom 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, konstatujući da „sfera privatnog života nekog lica nesumnjivo uključuje, pored ostalog, i njegovu polnu pripadnost, polnu orientaciju i polni život, te da pravo na privatni život podrazumeva i pravo na određivanje pojedinosti ličnog identiteta i samoopredeljenje, te u tom smislu i pravo na prilagođavanje pola svom rodnom identitetu“.

U pogledu promene dokumenata o stečenom obrazovanju, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je u svom Mišljenju od 24.2.2012. godine navela da je Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu odbacio zahtev D. D. da se zbog

promene imena, nakon promene pola iz muškog u ženski, koja je nastupila posle sticanja diplome, izvrši „ispravka“ diplome i izda nova diploma u kojoj će biti navedeno njeno novo ime, čime je izvršio posrednu diskriminaciju na osnovu njenog ličnog svojstva – pola, zabranjenu članom 7. Zakona o zabrani diskriminacije, kao i preporuku Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu da preduzme bez odlaganja sve potrebne mere koje će omogućiti da se D. D. i drugim osobama koje su posle sticanja diplome promenile ime zbog promene pola, na njihov zahtev izdaju nove diplome i druge javne isprave čije je izdavanje u nadležnosti fakulteta, u kojima će biti navedeno njihovo novo ime, poštujući domaće i međunarodne standarde u domenu zaštite transpolnih osoba od svih oblika diskriminacije. Poverenica je u ovom mišljenju zaključila da jednak tretman osoba koje su promenile ime zbog promene pola i osoba koje su promenile ime iz drugih razloga nije dopušten, jer iako je Pravni fakultet imao opravdan i zakonit cilj, sredstva za postizanje tog cilja nisu bila ni primerena ni nužna, odnosno, nije postojala srazmera između preuzetih radnji i posledica, te je u konkretnom slučaju Pravni fakultet izvršio akt posredne diskriminacije D. D.

Nakon mišljenja datog Pravnom fakultetu u Beogradu, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti uputila je Preporuku mera za ostvarivanje ravnopravnosti svim univerzitetima u Srbiji, da preduzmu, bez odlaganja, sve potrebne mere kako bi fakulteti u sastavu Univerziteta osobama koje su posle sticanja diplome promenile ime zbog promene pola (transpolne osobe), na njihov zahtev, izdavali nove diplome i druge javne isprave čije je izdavanje u nadležnosti fakulteta, u kojima će biti navedeno njihovo novo ime, i to na brz, transparentan i pristupačan način, poštujući domaće i međunarodne standarde u domenu zaštite transpolnih osoba od svih oblika diskriminacije. Poverenica je u obrazloženju te preporuke navela „...da se problem izdavanja novih

dokumenata sagledava u kontekstu ukupnog društvenog položaja transpolnih osoba, jer je poštovanje ljudskih prava ove grupe ljudi dugo bilo ignorisano i zanemarivano, iako su problemi sa kojima se oni suočavaju ozbiljni i specifični. Transpolne osobe su izložene veoma visokom stepenu diskriminacije, netolerancije i otvorenog nasilja. Uskraćeno im je ili otežano ostvarivanje nekih osnovnih ljudskih prava, uključujući i pravo na život, pravo na nepovredivost psihičkog i fizičkog integriteta i pravo na zdravstvenu zaštitu. Iako je u pitanju veoma mala i raznolika zajednica, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti smatra da svi društveni akteri moraju da pruže podršku i preduzmu sve mere, svako u okviru svojih nadležnosti, kako bi transpolne osobe u Srbiji uživale sva prava koja su građanima i građankama garantovana, bez diskriminacije. Takođe, važno je imati u vidu da je za transpolne osobe od izuzetne važnosti da, nakon promene pola, imaju mogućnost da promene i svoj pravni i socijalni status i usklade ga sa svojim rodnim identitetom...Takođe, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti ukazuje da nijedan relevantan domaći propis ne zabranjuje izdavanje nove diplome. Kao što je već rečeno, izdavanje nove diplome regulisano je članom 102. Zakona o visokom obrazovanju, kojim je propisano da visokoškolska ustanova izdaje novu javnu ispravu posle proglašenja originalne javne isprave nevažećom u „Službenom glasniku Republike Srbije“, i to na osnovu podataka iz evidencije koju vodi. Prema stavu 2. ovog člana, nova javna isprava ima značaj originalne javne isprave, na koju, se kako je to predviđeno stavom 3. ovog člana, stavlja naznaka da se radi o novoj javnoj ispravi koja je izdata posle proglašenja originala javne isprave nevažećim. U stavu 1. člana 102. propisano je da se nova diploma izdaje „na osnovu podataka iz evidencije koju visokoškolska ustanova vodi“. Prema čl. 9. Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije koju vodi visokoškolska ustanova („Sl. glasnik RS“, br. 21/06),

evidencija o izdatim diplomama i dodacima diplomama, po-red ostalog, sadrži i prezime, srednje slovo i ime studenta. Poverenica je mišljenja da ove odredbe ne isključuju mogućnost da se osobi koja je nakon sticanja diplome zbog promene pola promenila ime izda nova diploma koja glasi na novo ime. Naime, cilj ovih propisa jeste da se isključi svaka mogućnost izdavanje diplome osobi koja nije diplomirala, kako bi se sprečile moguće prevare. Ova mogućnost je, međutim, potpuno isključena ako u postupku za izdavanje nove diplome osoba podnese valjanu javnu ispravu koja dokazuje promenu njenog imena i potvrđuje da je reč o istoj osobi kojoj je, prema podacima iz evidencije o izdatim diploma, diploma izdata. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti dodatno ukazuje da je članom 154. Zakona o opštem upravnom postupku propisano da isprava koju je u propisanom obliku izdao državni organ u granicama svoje nadležnosti, odnosno preduzeće ili druga organizacija u okviru zakonom poverenog javnog ovlašćenja (javna isprava) dokazuje ono što se u njoj potvrđuje ili određuje. Članom 156. istog zakona propisano je da ako je organ koji je za to bio nadležan neke činjenice ili okolnosti već utvrdio ili su one dokazane u javnoj ispravi (lična karta, izvod iz matične knjige i dr.) organ koji vodi postupak uzeće te činjenice i okolnosti kao utvrđene...“.

Radna verzija Zakona o izmenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku

Ministarstvo pravde i državne uprave objavilo je u oktobru 2012. godine Radnu verziju Zakona o izmenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, u kom je predviđena dozvola za „pravnu promenu pola“.

Iako se u Srbiji već više od 20 godina vrše operacije promene pola, ne postoji zakon kojim se regulišu statusna pita-

nja osoba koje su promenile pol. Međutim, činjenica da je država odlučila da ta pitanja reguliše ovim predlogom zakona nije nimalo ohrabrujuća vest, budući da bi predložena zakonska rešenja značajno unazadila i degradirala položaj trans (transeksualnih/transpolnih i transrodnih) osoba.

U spomenutoj Radnoj verziji zakona predviđa se da sud daje dozvolu osobi koja ulazi u proces promene pola da ga može započeti, što predstavlja potpuni absurd i značajno umanjuje prava trans osoba. Isti predlog zakonskog rešenja nalaže da sud odlučuje i o promeni dokumenata lica koja su promenila pol. Ovim predlogom zakona dodaje se jedna dodatna faza u inače dugotrajan postupak promene pola, pa se umesto pojednostavljenja, lice koje želi da promeni/prilagodi pol suočava sa još jednom, sasvim sigurno, dugotrajnom i neizvesnom procedurom koja može da se završi i nepovoljno, u slučaju da sud odbije da izda dozvolu. Zanimljivo je postaviti pitanje koja istraživanja su članovi/ice radne grupe koristili, kada je u pitanju deo koji se odnosi na lica koja žele da promene pol, kao i zašto trans osobe, kao i organizacije koje se već dugo godina bave zaštitom i unapređenjem prava trans osoba, nisu bile uključene u proces izrade radne verzije.

Ova ponuđena verzija zakona je, na osnovu našeg mišljenja, protivna Preporukama Komiteta ministara Saveta Evrope, koja državama članicama Saveta Evrope preporučuje niz mera u borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, u vezi sa pravom na poštovanje privatnog i porodičnog života. Posebno ističemo meru koja propisuje da:

„21. Države članice treba da preduzmu odgovarajuće mere kako bi garantovale puno pravno priznanje promene pola u svim aspektima života osobe, naročito davanjem mogućnosti promene imena i pola u zvaničnim dokumentima na brz, transparentan i dostupan način; države članice takođe treba da osi-

guraju, gde je potrebno, odgovarajuće priznanje i promene od strane nedržavnih aktera u pogledu ključnih dokumenata, kao što su sertifikati koji se odnose na obrazovanje i posao.“

Preporuka Komesara za ljudska prava Saveta Evrope (Human Rights and Gender Identity²), 2009, navodi:

„3) Razvoj brzih i transparentnih procedura u vezi sa promenom imena i pola transrodnih osoba (izvod iz matične knjige rođenih, lične karte, putne isprave, diplome i drugi slični dokumenti).“

„8) Uključivanje i konsultacija trans osoba pri kreiranju i implemenaciji politike i zakonodavstva koja se odnose direktno na njih.“

**Zakon o izmenama i dopunama Zakona
o zdravstvenom osiguranju, formiranje
„Republičke stručne komisije za lečenje
transrodnih poremećaja“**

Nakon usvajanja Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju, kojim se osiguranim licima obezbeđuje 65% od cene zdravstvene usluge iz sredstava obavezognog zdravstvenog osiguranja za promenu pola iz medicinskih razloga, nastala je konfuzija kako će se ova zakonska odredba primenjivati u praksi, usled nedostatka podzakonskih akata i jasnih kriterijuma po ovom pitanju.

Ministarstvo zdravlja Republike Srbije je Rešenjem broj 119-01-133/2012-20 od 13. marta 2012. godine formiralo „Republičku stručnu komisiju za lečenje transrodnih poremećaja“, sa zadatkom da „utvrdi stručno metodološke

² Human Rights and Gender Identity, Commissioner for Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2009

i doktrinarne stavove u oblasti transrodnih poremećaja, radi usklađivanja „stručnih predloga i stavova referentnih zdravstvenih ustanova, stručnih, odnosno profesionalnih udruženja, visokoškolskih ustanova, kao i istaknutih stručnjaka u sprovođenju zdravstvene zaštite u oblasti transrodnih poremećaja; prati i analizira rad zdravstvenih ustanova koje obavljaju zdravstvenu zaštitu u oblasti transrodnih poremećaja i predlaže mere za unapređivanje rada zdravstvenih ustanova, odnosno zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika; predlaže vodiće dobre prakse u postupku zdravstvene zaštite u oblasti transrodnih poremećaja; utvrđuje standarde za zdravstvenu zaštitu koja se obezbeđuje iz sredstava obaveznog osiguranja u postupku promene pola iz medicinskih razloga; odgovarajućim visokoškolskim ustanovama predlaže programe stručnog usavršavanja zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika u oblasti transrodnih poremećaja; prati razvoj nauke u oblasti transrodnih poremećaja i ostavljuje saradnju sa referentnim inostranim ustanovama u ovoj oblasti i druge poslove od značaja za lečenje transrodnih poremećaja“.

Sam naziv komisije, te korišćenje termina „lečenje transrodnih poremećaja“ perpetuirala patologizujući i stigmatizujući diskurs kada su trans osobe u pitanju, pogotovo imajući u vidu da, kao i u slučaju kreiranja radne verzije Zakona o vanparničnom postupku, nijedna trans osoba, niti organizacija koja se bavi pitanjima zaštite prava trans osoba, nije konsultovana niti uključena u ovaj proces – protivno preporukama najveće Svetske asocijacije za transrodro zdravlje – WPATH, Transgender Europe, kao i preporukama Komiteta ministara Saveta Evrope i Komesara za ljudska prava Saveta Evrope.

Pitanje obavezne sterilizacije

Kada je formiranje i rad ove komisije u pitanju važno je postaviti pitanje obavezne sterilizacije, kao jedno od gorućih pitanja u pogledu zaštite prava trans osoba. Dosadašnja praksa lekara koji se nalaze u pomenutoj komisiji bila je da se transeksualnim/transpolnim osobama u Srbiji u fazi hirurških zahvata prilagođavanja pola željenom rodu, obavezno odstranjuju reproduktivni organi. Na ovaj način trans osoba koja želi da hirurški modifikuje telo i prilagodi ga doživljuju rodnog identiteta, stavljena je u situaciju da nema izbora i suštinski je podvrgnuta prinudnoj sterilizaciji, što je u suprotnosti sa svim medicinskim i etičkim standardima, kao i pravom da osoba na osnovu informisanog pristanka odlučuje o svom telu i intervencijama koje će se vršiti nad njom. Sa aspekta ljudskih prava, sama nemogućnost izbora da odlučuje o ovom pitanju dovodi trans osobe u vrlo tešku i delikatnu situaciju, protivno stanovištima vodećih svetskih organizacija koje se bave zaštitom prava trans osoba.

Pretnje putem Fejsbuka i sudsko procesuiranje slučajeva

Tokom održavanja Nedelje ponosa, u oktobru 2012, S.G. (Gayten-LGBT), G. M., L. P. dali su izjave u MUP 29. Novembar, za pokretanje sudskog postupka protiv 22 odrasle osobe i 2 maloletna lica, čiji je identitet policija uspela da identificuje na osnovu pisanih izjava na društvenoj mreži Facebook, a koje su u sebi sadržale pretnje i govor mržnje. Više javno tužilaštvo u Beogradu na osnovu tih izjava pokreće istražni postupak, a zatim i sudski. Slučajevi se vode pojedinačno, što znatno usporava ceo proces. Neki od slučajeva koji su prijavljeni za pretnje na internetu još 2011. godine, i dalje se pro-

cesuiraju. Takođe, od ova 22+2 slučaja, za neke još uvek nisu uzete izjave kod istražnog sudije.

Tokom davanja izjava i svedočenja na суду, pravosudni organi ne zapisuju u zapisnik ono što okrivljeni ili svedoci izjavljaju (što je ustaljeni postupak), već interpretiraju izjave i diktiraju zapisničaru/ki ono što su oni čuli, često menjajući suštinu izjave po svom nahodjenju.

Slučajeva je pratila Inicijativa mladih za ljudska prava.

Slučaj Sime Vladićića

Simo Vladićić je prvi procesuirani za pretnje pripadnicima LGBT populacije preko društvene mreže Fejsbuk. On je u Fejsbuk grupi „500 000 Srba protiv Gej Parade“ napisao „Hoće krv, dobiće krv, pederska će krv biti prolivena, za bolje i nije, bebe nek se rađaju, poruka je Severa, nećemo da Srbija bude zemlja pedera“.

U toku je istražni postupak protiv još dve osobe, koje su u navedenoj Fejsbuk grupi uputili preteće komentare „Metak u celo“ i „Pobiti govna i završiti sa njima zauvek“.

Sudsko procesuiranje slučaja

Viši sud u Beograd

Predsednik sudskog veća: sudija Trajković Zorana

Optuženi Simo Vladićić

Broj predmeta: K po 3-3/2012

Krivično delo koje mu se stavlja na teret je ugrožavanje opšte sigurnosti član 67. KZ.

Trenutni status predmeta: prvostepena presuda je doneta 29. februara 2012. godine.

Više javno tužilaštvo u Beogradu podnelo je krivičnu prijavu protiv Sime Vladićića za krivično delo ugrožavanja opšte sigurnosti upućivanjem pretećih poruka na internetu.

Istraga protiv Vladićića trajala je od septembra 2011.godine, a sudski proces je počeo 29. februara 2012. godine u Višem sudu u Beogradu.

Na glavnom pretresu optuženi se izjasnio da je poruku napisao, ali da nije bio svestan njene ozbiljnosti i da je bio isprovociran drugim porukama koje su napisane u Fejsbuk grupi.

U postupku su svedočili G. M., koji je bio uključen u organizaciju Parade ponosa 2011. godine. Nakon iznošenja završnih reči, sudija Zorana Trajković je osudila Simu Vladićića na tri meseca zatvora ili dve godine uslovne kazne. Presuda nije pravosnažna i na nju se može uložiti žalba.

Ovo je prva presuda u Srbiji doneta zbog pretnji putem Fejsbuka, a ujedno je i prva presuda pred domaćim pravosuđem za ugrožavanje opšte sigurnosti upućivanjem pretećih poruka na internetu.

Slobodan Perić pretnje preko FB

Viši sud u Beogradu

Okrivljeni: Slobodan Perić

Podnositelj optužnice: Više javno tužilaštvo

Sudija: Snežana Petrićević

Broj slučaja: K po 2 75/2012

Tok predmeta: Doneta presuda

Na nastavku glavnog pretresa od 25.12.2012, na kome su svedočili G. M. i L. P., danas je svedočila S. G.

Na glavnom pretresu se nije pojавio tužilac Višeg javnog tužilaštva, ali je sudija Snežana Petrićević donela rešenje da se nastavak glavnog pretresa održi.

Nakon svedočenja S. G. (Gayten-LGBT) i završne reči okrivljenog u kojoj je on na pitanje sudije da li se kaje, odgovorio, parafraziramo, da se kaje što je eto na kraju došlo do sudskog procesa i to što je napravio materijalni trošak, ali kada bi

„takvi“ došli na vlast to bi bilo ravno „smaku sveta“ i „nuklearnoj bombi“ i da želi da njegova čerkica raste u zdravoj sredini. Sudija je ovu izjavu prihvatile i u zapisnik izdiktirala da se optuženi kaje za počinjeno delo, a iz izjave je jasno da se kaje samo zbog toga što je sebi život zakomplikovao suđenjem i što ga to materijalno košta, dok istovremeno u istoj izjavi nastavlja da širi mržnju prema LGBT populaciji. Nakon toga se sudsko veće povuklo na 20 minuta da bi donelo presudu.

Perić je proglašen krivim i osuđen na dve godine uslovno ili 6 meseci kazne zatvora i 5000 RSD sudskog paušala. Kao olakšavajuće okolnosti, sudija je navela to da je shvatila da se okriviljeni iskreno kaje, priznanje da je počinio krivično delo i da ranije nije osuđivan.

Topić Borislav pretnje FB

Viši sud u Beogradu

Sudija Danko Laušević

Broj predmeta K. poz. br. 34/12

Okriviljeni: Topić Borislav

Podnositelj optužnice: Više javno tužilaštvo

Tok predmeta: Nerešen

Na početku pretresa okriviljeni, Topić Borislav, izjavio je da on nije nasilan čovek i da je na taj način htio da iskaže svoj stav. Upitan od strane sudske komisije je danas njegovo mišljenje o gej populaciji, okriviljeni je izjavio da je u međuvremenu promenio mišljenje i da misli da je „to OK“.

Saslušan je i svedok L. P. koji je izjavio da ostaje pri svom iskazu iz prethodnog postupka i da se pridružuje krivičnom gonjenju okriviljenog. U daljem toku postupka biće saslušan i svedok G. M.

Glavni pretresi zakazani za 29. januar 2013. i 14. mart 2013. nisu održani, jer se okriviljeni nije pojavio.

Sledeći pretres zakazan je za 23. maj 2013. godine.

UDRUŽENJE STUDENATA SA HENDIKEPOM – USH

Radeći na poboljšanju položaja studenata i mladih sa hendičepom kroz kreiranje uslova za inkluzivno (formalno i neformalno) obrazovanje kao i kroz primenu socijalnog modela pristupa hendičepu, Udrženje studenata sa hendičepom tokom dvanaest godina postojanja nailazi na, gotovo svakodnevne, slučajevе diskriminacionog ponašanja prema osobama sa hendičepom.

Kada se govori o diskriminaciji, uobičajeno poimanje tog termina jeste nejednakost postupanja prema osobi ili grupi na osnovu nekog njenog/njihovog ličnog svojstva. Retko se diskriminacija posmatra i kao „jednakost postupanje prema nejednakima“, što ona takođe jeste. Slučajevi te vrste su slabije uočljivi i reagovanja nisu toliko česta.

Smeštaj studenata sa hendičepom u ustanove studentskog smeštaja

Osobe sa hendičepom se tokom obrazovanja u visokoškolskim institucijama u Republici Srbiji sreću sa postupcima diskriminacionog ponašanja, kako neposrednog, tako i posrednog. Njihov položaj je nejednak počevši od samog pristupa zgradama i sadržaju, do odnosa nastavnog osoblja prema njima. Osim na samim fakultetima, studenti i studentkinje sa hendičepom mogu se osetiti diskriminisano i u ostalim objektima u kojima bi trebalo da provedu studentske dane, a

koji su u neposrednom odnosu sa akademskim životom (npr. biblioteke, čitaonice, menze, studentske domovi i sl.).

Dugogodišnji problem sa smeštajem u studentske domove kulminirao je u septembru 2011. godine kada su studenti i studentkinje sa hendičepom iseljeni u roku od nekoliko dana iz doma ‘Mika Mitrović’ na Voždovcu i raseljeni u druge beogradske studentske domove, o čemu je Udruženje studenata sa hendičepom pisalo detaljnije u Izveštaju Koalicije protiv diskriminacije za 2011. godinu. Tada je ostalo neizvesno da li će po završetku renoviranja doma ‘Mika Mitrović’ važiti isti uslovi konkursa kao i prethodnih godina kada se radi o studentima i studentkinjama sa hendičepom. Podsećanja radi, studenti sa hendičepom su dobijali mesto u ovom domu ukoliko imaju zdravstvene teškoće, a status na fakultetu ili visokoj školi je bio važan, u smislu bodovanja, ali nije bio odlučujući. Početkom školske 2012/13. godine dom na Voždovcu još uvek nije bio otvoren za studente.

Na osnovu raspisanog „Konkursa za prijem studenata visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji u ustanove za smeštaj i ishranu studenata za školsku 2012/2013. godinu“ (tada još uvek) Ministarstva prosvete i nauke, Ustanova studentski centar „Beograd“ je raspisala uslove za prijem studenata u tu ustanovu. Prema navedenim uslovima, „pravo na smeštaj u Ustanovu imaju studenti visokoškolskih ustanova čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, koji su upisani prvi put u tekućoj školskoj godini na studije prvog, drugog ili trećeg stepena, čije se školovanje finansira iz budžeta Republike Srbije, koji imaju državljanstvo Republike Srbije i čije prebivalište nije u sedištu visokoškolske ustanove na kojoj studira. Pravo na smeštaj u Ustanovu mogu da ostvare i studenti koji imaju državljanstvo države u regionu, pod uslovima iz stava 1. ove tačke, osim uslova koji se odnosi na državljanstvo Republike Srbije. Studenti iz osetljivih društvenih grupa ostvaruju pravo

na smeštaj pod uslovima iz stava 1. ove tačke i primenom blažih kriterijuma“. „Blaži kriterijumi“ ni u jednom pratećem aktu nisu precizirani.

S obzirom na to da studenti sa hendikepom, kao pri-padnici osjetljive društvene grupe, nisu u istom položaju kao i studenti bez hendikepa, odnosno, nisu im omogućeni rav-nopravni uslovi tokom studija, ali i ranijeg školovanja, uslo-vi za sticanje statusa studenata koji se finansiraju iz budžeta Republike Srbije daleko su teže ostvarivi nego pripadnicima i pripadnicama šire studentske populacije. Studenti i studen-tkinje koji/e nisu ostvarili budžetski status konkurisali su za smeštaj po tržišno-ekonomskim cenama koje su znatno veće od budžetskih.

Udruženje se obratilo dopisom Ministru i pomoćniku ministra u Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, pomoćniku ministra u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalne politike i direktoru Ustanove studentski centar Beograda. Tokom ovog perioda, napisana su brojna obaveštenja koje je USH distribuiralo preko mejling lista i sajta, a koja se tiču konkursanja za smeštaj u studentske domove. Nakon što je u relevantnim ministarstvima prepoznata važnost teme, u prostorijama Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog ra-zvoja održan je sastanak na kom su prisustvovali predstavnici Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministar-stva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Univerzitetskog centra za studente sa hendikepom, kao i predstavnici Službe smeštaja Ustanove studentski centar Beograd, koji je prote-kao u napetoj atmosferi. Razlog tome su stavovi predstavni-ka navedenih ministarstava da se diskriminacijom ne smatra jednako postupanje prema nejednakima.

Konačni dogovor koji je postignut jeste da se za određeni broj studenata i studentkinja, njih četrdeset, od kojih neki koriste podršku personalne asistencije, obezbedi smeštaj

po proizvoljno određenim recepcijskim cenama, formiranim od strane direktora Ustanove studentski centar Beograd. Određen je iznos od 6000 dinara mesečno po osobi, što nije u skladu sa cenama smeštaja za različite kategorije kvalitešta usluga smeštaja u studentske domove, definisane u okviru standarda studentskog smeštaja. Kao posledica razvoja situacije, došlo je do toga da je određeni broj studenata sa hendičepom, oni koji nisu ostvarili budžetski status, zbog novoformiranih cena smeštaja, odustao od useljenja i korišćenja usluge studentskog smeštaja.

Stipendije koje grad Beograd dodeljuje studentima i studentkinjama sa hendičepom

Studenti i studentkinje sa hendičepom prilikom studiranja na nekoj od beogradskih visokoškolskih ustanova ostvaruju pravo na korišćenje stipendije koju dodeljuje grad Beograd. Iako su te stipendije predviđene onima koji imaju mesto stalnog boravka (prebivališta) na teritoriji grada, Udruženje studenata sa hendičepom je proteklih godina uspostavilo saradnju sa gradskim vlastima i postiglo dogovor da se te stipendije, u slučaju studenata i studentkinja sa hendičepom, dodeljuju svima koji u toku studiranja imaju prijavljeno boravište u Beogradu.

Kako je gradska vlast promenljiva i uslovi konkursa se često menjaju. Konkursom za dodelu gradskih stipendija objavljenom u martu 2012. godine bilo je predviđeno da se studentima i studentkinjama sa hendičepom dodele 133 stipendije, a za studente i studentkinje bez hendičepa je bilo predviđeno 235 stipendija. Pored toga, grad dodeljuje stipendije i talentovanim studentima, kao i srednjoškolcima sa i bez hendičepa. Prema dosadašnjem iskustvu Udruženja studenata sa hendičepom, ovaj Konkurs je imao vrlo rigorozne

uslove. Naime, bilo je potrebno biti budžetski student ili studentkinja državne visokoškolske ustanove, sa boravištem na teritoriji grada najmanje tri godine do raspisivanja konkursa, upisanom tekućom godinom prvi put i bez prenetih ispita iz prethodne godine. Uvidom u uslove konkursa za ostale grupe studenata, moglo se doći do zaključka da su uslovi za studente sa hendikepom identični kao i za talentovane studente.

Nakon što su predate prijave, na preliminarnoj rang listi, koja je objavljena u maju, našlo se 39 mlađih sa hendikepom. Lista je objavljena zajedno sa rokom za eventualne žalbe od osam dana po objavlјivanju. Konačna rang lista je objavljena u avgustu i pokazalo se da nijedan prigovor nije usvojen. Studenti i studentkinje sa hendikepom, uz podršku Udruženja, su odlučili da protestuju ispred Sekretarijata za dečju i socijalnu zaštitu sa zahtevom da se kao uslovi za stipendiranje uzmu oni koji su važili na Konkursu iz 2011. godine. Nakon razgovora predstavnika i predstavnica studenata sa hendikepom, Udruženja studenata sa hendikepom i Univerzitetskog centra za studente sa hendikepom sa Sekretarkom Sekretarijata za dečju i socijalnu zaštitu, usvojen je predlog da se stipendije dodele prema uslovima prošlogodišnjeg konkursa.

Imajući u vidu iskustva iz 2012. godine, ali i prethodnih godina, Udruženje studenata sa hendikepom će svoje delovanje na polju borbe protiv diskriminacije nastaviti i 2013. godine.

PRAXIS

Uvod

Tokom 2012. godine, Praxis je pored pružanja besplatne pravne pomoći pripadnicima marginalizovanih socijalnih grupa (pravno nevidljiva lica, lica u riziku od apatriđije, migranti i Romi) i aktivnosti javnog zagovaranja, obavljao aktivnosti koje su se tičale praćenja primene zakona, strategija i akcionalih planova u praksi, posebno u oblasti državljanstva i ličnih dokumenata, stanovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja, zapošljavanja, zaštite od diskriminacije i seksualnog i rodno zasnovanog nasilja.

U 2012. godini otvoren je novi portal u okviru sajta Praxisa – *Praxis Watch*, koji prati usvajanje novih i sprovođenje postojećih zakonskih rešenja u praksi u oblasti diskriminacije i pristupa socioekonomskim pravima. Pored toga, Praxis Watch ukazuje na primere dobre prakse koji bi mogli poslužiti kao obrazac postupanja, kao i na primere loše prakse i nedostatke koje bi trebalo otkloniti.³

U okviru aktivnosti koje se tiču izveštavanja i javnog zagovaranja, Praxis je u 2012. objavio sledeće izveštaje:

1. „Slabosti sistema od zaštite od nasilja u porodici u sedam slika“ Izveštaj kroz životne priče izbeglih ili žena raseljenih sa Kosova koje su pretrpele nasilje u porodici, ilustruje svu težinu i složenost problema sa kojima se suočavaju tražeći pravnu zaštitu.⁴

3 <http://praxis.org.rs/index.php/sr/praxis-watch>

4 http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/nasilje-u-porodici.pdf

2. „Evropske dobre prakse – sredstvo javnog zagovaranja u Srbiji“⁵

Cilj izveštaja bio je da, na temelju evropske prakse, doprinese pronalaženju sistemskih rešenja koja bi omogućila nesmetano uživanje na teme priznavanja prava na pravni subjektivitet i ostvarivanja prava na adekvatno stanovanje u Srbiji.

3. „Bez prebivališta, bez prava“⁶

U izveštaju su analizirani osnovni problemi i prepreke uočeni u vođenju postupaka prijavljivanja ili promene prebivališta ili boravišta pripadnika marginalizovanih grupa u Srbiji. U izveštaju se analiziraju i odredbe novog Zakona o prebivalištu i boravištu iz 2011. godine, sa posebnim osvrtom na odredbe koje bi trebalo da omoguće prijavu prebivališta pripadnicima marginalizovanih grupa.

4. „Iseljenje neformalnog naselja u Bloku 72, Novi Beograd“ Izveštaj se bavi analizom problema uočenih prilikom sprovođenja iseljenja porodica iz neformalnog naselja u Bloku 72.⁷

Stanovanje

U okviru aktivnosti vezanih za pristup Roma pravu na stanovanje, Praxis je pratilo proces prinudnih iseljenja, učestvovao u postupcima konsultacija prilikom iseljenja i pokre-

5 <http://praxis.org.rs/index.php/sr/reports-documents/praxis-reports-item/481-report-on-expert-debate-european-good-practices-advocacy-tool-in-serbia>

6 <http://praxis.org.rs/index.php/sr/reports-documents/praxis-reports-item/506-no-residence-no-rights>

7 http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/iseljenje-neformalnog-naselja-u-bloku-72-novi-beograd-maj-2012.pdf

tao postupke povodom nekih od iseljenja pred relevantnim telima. Uočeni su problemi vezani za način sprovođenja pri-nudnih iseljenja i za sam sistem socijalnog stanovanja.

U toku 2012. godine, pored individualnih slučajeva ise-ljenja, bila su i dva velika slučaja masovnih iseljenja – iselje-nje iz Bloka 72 i iseljenje iz neformalnog naselja Belvil, oba na teritoriji Novog Beograda.

Blok 72

Iseljenje neformalnog naselja u Bloku 72 otpočelo je u novembru 2011. godine, kada su porodicama uručena reše-nja o iseljenju. Nakon održanog procesa konsultacija i pri-tiska izvršenog na opštinu Novi Beograd i gradsku upravu, iseljenje je odloženo za proleće 2012.

Proces konsultacija, organizovan uz pritisak nevladinih organizacija, iako predstavlja značajan pomak napred, budući da je ovo prvi put da su konsultacije u postupku iseljenja uopšte održane, praćen je raznim neregularnostima. Stanov-nici neformalnog naselja nisu dobili priliku da se adekvatno izraze i proces nije rezultirao iznalaženjem rešenja za adekva-tan alternativni smeštaj. U toku ovog procesa, a na predlog Zaštitnika građana bila je formirana i radna grupa sa zadat-kom da pronađe rešenje za adekvatan alternativni smeštaj. Ni aktivnosti radne grupe nisu dovele do željenog rešenja.

Iseljenje je organizovano u martu 2012. godine, u tri na-vrata. Porodice su raseljene u smeštaj koji se ni po čemu ne može smatrati adekvatnim. Porodice sa prebivalištem prijav-ljenim u Beogradu dobile su kontejnerski smeštaj na jednoj od četiri lokacije – Makiš, Kijevo, Barajevo i Mladenovac. Jedna petočlana porodica raseljena sa Kosova smeštena je u nefor-malni kolektivni centar u Plemetini, dok je nekoliko porodica dobilo smeštaj u privremenim kolektivnim centrima van Beo-grada u trajanju od dve do tri nedelje. Na taj način, našli su se

u opasnosti da budu žrtve nekog sledećeg iseljenja, budući da nemaju mogućnosti da obezbede bilo kakav smeštaj.

Trenutno su u toku postupci pred Upravnim i Ustavnim sudom u kojima se preispituje postupak iseljenja.

Belvil

Iseljenje stanovnika neformalnog naselja Belvil sproveđeno je 26. aprila 2012. godine, uprkos zalaganju nevladinog sektora i međunarodnih organizacija da do iseljenja ne dođe. Iseljeno je više od hiljadu ljudi. Proces iseljenja protekao je bez poštovanja procedure propisane Opštim komentarima 4 i 7 UN Komiteta za ekonomski, socijalni i kulturni prava i nepoštovanjem minimuma ljudskih prava garantovanih svim međunarodnim instrumentima koje je Srbija ratifikovala.⁸ Grad Beograd je iseljenje sproveo bez akcionog plana, u netransparentnom postupku. Nisu održane konsultacije sa stanovnicima naselja povodom procesa iseljenja i pronalaženja adekvatnog alternativnog smeštaja. Na uručena rešenja o iseljenju porodice nisu imale adekvatan pravni lek, budući da po odredbama Zakona o opštem upravnom postupku, žalba ne odlaže izvršenje rešenja. U proces nisu bili uključeni svi relevantni predstavnici organa Republike Srbije.

Što se tiče smeštaja ponuđenog porodicama, Grad Beograd raselio je interno raseljena lica i lica sa prebivalištem u Beogradu u kontejnerska naselja (Makiš II, Dren, Jabučki Rit, Resnik I, Resnik II, Lipovica). Osim činjenice da su stanovnici Belvila smešteni u metalne kontejnere površine od 15 m² u kojima boravi porodica i do šest članova,⁹ lokacije na kojima

8 Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

9 Broj kvadratnih metara po članu porodice koji stanuje u ovakovm kontejneru manji je od standarda za zatvorski smeštaj. Naime, prema

se nalaze ova kontejnerska naselja su neadekvatne, budući da su veoma udaljene od mesta na kojima stanovnici rade, ostvaruju prava iz socijalne i zdravstvene zaštite ili im deca idu u školu. Takođe, budući da lokalnom stanovništvu nekih od ovih naselja nije objašnjeno da će nove porodice doći i iz kojih razloga, neposredno pre dolaska izbili su nemiri praćeni nasiljem u nekim naseljima.

Porodice sa prebivalištem van Beograda vraćene su u gradove u kojima su imale registrovano prebivalište. Međutim, u tim gradovima dočekane su bez alternativnog smeštaja, što je rezultiralo time da su ili morale same da se snađu, ili su bile privremeno smeštene u određeni smeštaj, iz koga su nakon nekoliko meseci iseljene.

Pojedini gradovi, ponudili su *ad hoc* rešenja za te porodice. Ta rešenja su se uglavnom pokazala neodrživim. Jedan od primera je smeštanje nekoliko porodica u hostel u Leskovcu, za koji je grad izdvojio izvesnu sumu novca i pokrivaо troškove nekoliko meseci dok novac nije potrošen, umesto da ponudi neko trajnije i održivije rešenje.

Nekim porodicama nije bio ponuđen nikakav smešta. Kao rezultat toga, mnoge porodice poslate na jug Srbije posle izvesnog vremena su se vratile u Beograd. U septembru je iz napuštene fabrike „Borac“ na Novom Beogradu iseljeno 23 porodice, koje su se tu nastanile nakon iseljenja iz Belvila i Bloka 72, prolazeći na taj način kroz dva iseljenja u samo nekoliko meseci.

Delegacija Evropske unije u Srbiji i UNOPS, agencija Ujedinjenih nacija potpisale su u februaru ove godine ugovor kojim se UNOPS obavezuje da u roku od dve godine izgradi socijalne stanove za porodice raseljene iz neformalnog naselja Belvil. Beneficijar ovog ugovora je Grad Beograd.

Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija svakom osuđeniku pripada 4 m² prostora.

Praxis je u ime Koalicije protiv diskriminacije podneo pritužbu Povereniku za zaštitu ravnopravnosti tražeći da se kao diskriminatorne utvrde odredbe ugovora o korišćenju mobilnih stambenih jedinica (kontejnera), koje je Grad Beograd potpisao sa porodicama raseljenim iz Belvila. Takođe, traženo je da se utvrde diskriminatornim i odredbe kućnog reda i upozorenja kojim se korisnicima mobilnih stambenih jedinica zabranjuje da primaju goste koji bi prenoćili.

Sporne odredbe ugovora daju mogućnost Gradskoj upravi da ugovor jednostrano raskine, ukoliko korisnici mobilne stambene jedinice ne usvoje „pravila lepog ponašanja prema predstavnicima institucija grada Beograda“, odnosno ako ne pokažu „aktivan odnos prema naporima Grada da se socijalizuju pojedinci i njihove porodice“.

Poverenica je utvrdila sa su pomenute odredbe diskriminatorne, budući da su ovakvi uslovi neopravданo propisani isključivo za ovu kategoriju stanovništva i isključivo u ovoj vrsti smeštaja, kao i da su ponašanja koja se po ovim odredbama sankcionisu raskidom ugovora i iseljenjem iz mobilne stambene jedinice, u pravnom poretku Srbije ili blaže sankcionisana ili sankcije nisu predviđene.

Ostvarivanje prava na lična dokumenta

U oblasti ostvarivanja prava na lična dokumenta, Praxis je nastavio sa pružanjem besplatne pravne pomoći u postupcima naknadnog upisa u matične knjige rođenih, obnove upisa u matične knjige, određivanja ličnog imena, sticanja državljanstva, pribavljanja lične karte i prijave prebivališta i boravišta.

Nakon višegodišnjih npora Praxisa, Centra za unapređivanje pravnih studija i Visokog komesarijata za izbeglice Ujedinjenih nacija, da se problem pravno nevidljivih lica sistemski reši, Praxis i CUPS u saradnji sa Zaštitnikom građana izradili su predlog Zakona o dopunama zakona o vanparničnom postupku, koji je Narodna skupština Republike Srbije usvojila 31. avgusta 2012. godine.¹⁰

10 <http://www.praxis.org.rs/index.php/sr/praxis-in-action/legally-in-persons/item/344-announcement-on-the-adoption-of-the-law-on-amendments-to-the-law-on-non-contentious-procedure>

Izmenama Zakona o vanparničnom postupku, očekuje se brže rešavanje problema pravno nevidljivih, posebno za slučajeve u kojima je dokazivanje činjenice rođenja u upravnom postupku bilo naročito dugotrajno i komplikovano.

Primer neefikasnog postupanja organa uprave je slučaj Redžepa Jašarija, koji je 2007. godine Upravi za građanska stanja i opšte poslove grada Niša podneo zahtev za naknadni upis činjenice svog rođenja u matičnu knjigu rođenih. Ovaj postupak još nije okončan, što Redžepa onemogućava da ostvari niz drugih prava, počev od prava na državljanstvo i prava na rad, pa do prava na zaključenje braka sa svojom vanbračnom partnerkom i priznanja njegove dece. Slučaj se trenutno nalazi pred Ustavnim sudom. U ustavnoj žalbi istaknuta je povreda prava na suđenje u razumnom roku, u skladu sa čl. 32, st. 1. Ustava Republike Srbije, kao i povreda prava na zaštitu privatnog i porodičnog života, garantovana čl. 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Neopravданo dug postupak upisa u matičnu knjigu, s obzirom na činjenicu da bez pravnog subjektiviteta nema ostvarivna drugih prava, trebalo je da bude hitan, a produžio se na više od pet godina. Ovim je Redžep ne samo onemogućen da ostvaruje prava u punom kapacitetu, već je učinjena i kontinuirana povreda koja bez obzira na ishod postupka pred Ustavnim sudom, ostavlja posledice po njega i njegovu porodicu.

Porodica Emini – pravno nevidljiva lica koja su diskriminisana u postupku pred organom koji je trebalo da ih upiše u matične knjige rođenih

U prethodna dva godišnja izveštaja, Praxis je pisao o slučaju porodice Emini. U prvostepenom sudskom postupku utvrđeno je da je Grad Novi Sad diskriminatorski postupao prema porodici Emini i naloženo je Gradskoj upravi Novi Sad da objavi presudu u celosti u dnevnom listu „Politika”. Slučaj je dobio svoj epilog u toku 2012. godine, kada je doneta presuda Apelacionog suda u Novom Sadu kojom se prvostepena presuda potvrđuje.

Diskriminacija u obrazovanju

Praxis je u pritužbi protiv Uprave za obrazovanje, kulturu, omladinu i sport grada Niša, Osnovne škole „Vuk Karadžić“u Nišu i direktora škole kao odgovornog lica istakao dugogodišnju segregaciju romske dece u toj školi i zahtevao da Poverenica nakon sprovedenog postupka utvrdi da je ovakav način školovanja diskriminatoran.

Segregacijom romske dece u obrazovanju stvara se paralelni sistem školovanja i nejednako postupanje, kojim se onemogućava inkluzija romske dece, koja je jedan od trenutnih ciljeva obrazovnog sistema u Srbiji.

U ovom slučaju, segregacija je dugogodišnji problem, koji je rezultirao time da oko 90% učenika OŠ „Vuk Karadžić“ budu Romi, odnosno da dva do tri deteta po generaciji pripadaju neromskom stanovništvu. Problem je rezidencijalne prirode, budući da romska deca upisana u tu školu stanuju u obližnjem neformalnom romskom naselju. Način upisa dece u školu doveo je do toga da se kreira situacija da postoji „romska škola“.

Nakon sprovedenog postupka, Poverenica je utvrdila da aktivnosti Uprave za obrazovanje, kulturu i sport grada Niša, kao i aktivnosti i postupanja OŠ „Vuk Karadžić“ iz Niša, koje se odnose na upis u školu i sastav učenika u školi, nisu diskriminatorne sa stavovišta odredaba Zakona o zabrani diskriminacije. Međutim, Poverenica je uputila preporuku Upravi i školi, da u saradnji sa civilnim sektorom i nadležnim organima pristupe izradi plana kojim će se omogućiti desegregacija i drugačije rešenje za upis dece u školu.

REGIONALNI CENTAR ZA MANJINE

U toku prethodne, 2012. godine, Regionalni centar za manjine je zabeležio i reagovao u više slučajeva diskriminacije manjinskih i marginalizovanih grupa koje su se dogodili u različitim oblastima i ticali se ostvarivanja različitih prava. U svrhu ovog izveštaja predstavićemo nekoliko oblasti u kojima smo se najčešće susretali sa slučajevima diskriminacije (pravo na stanovanje, pravo na slobodu kretanja, tortura i govor mržnje) Roma/kinja kao jedne od najviše diskriminisanih grupa u društvu. Svaku od ove oblasti ilustrovaćemo tipičnim primerima.

Stanovanje

Kršenje prava na stanovanje koje najčešće pogadja Rome i Romkinje koji žive u neformalnim naseljima nastavljeno je i tokom prethodne godine. Prinudna iseljenja, kao najdramatičniji vid kršenja ovog prava, nastavljeno je istim intenzitetom i učestalošću, a predstavnici gradskih vlasti koji ih sprovode i dalje zanemaruju međunarodne standarde ljudskih prava koje su obavezni da poštuju. Jedan od osnovnih zahteva je i sprovođenje autentičnih konsultacija u kojima učestvuju osobe koje će biti iseljene i koje imaju priliku da izraze svoje potrebe i informišu se o mogućim alternativnim rešenjima. Iako je grad Beograd prvi put iscenirao konsultacije tokom raseljavanja Gazele 2009. godine, konsultacije su izostala tokom svih narednih iseljavanja. Ipak, pod pritiskom nevladinih organizacija, pre svega zahvaljujući zalaganju

Praxisa, prilikom raseljavanja Bloka 72, načinjen je pokušaj održavanja konsultacija, ali u njihovu autentičnost može ozbiljno da se sumnja. Stanovnicima/ama naselja su ponuđena gotova rešenja, njihove potrebe i želje su u potpunosti zanemarene, a daleko veći prostor je dat predstavnicima nevladinih organizacija koje se pojavljuju kao još jedni posrednici. Ipak i ovo predstavlja značajan napredak, koji, nažalost, ne garantuje da će se jednom uspostavljena praksa održavanja konsultacija, kakve god one bile, i dalje nastaviti. Naprotiv, novi talas nedavnih prinudnih iseljenja pokazuje da kada izostane pritisak organizacija za ljudska prava, iseljavanja se sprovode bez održavanja bilo kakvih konsultacija.

Neobezbeđivanje bilo kakvog alternativnog smeštaja i ostavljanje raseljenih porodica bez krova nad glavom, takođe je praksa koja se nastavlja, uprkos oštrim kritikama i nedvosmislenim preporukama ugovornih tela Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope i međunarodnih organizacija za ljudska prava. Jedan od najdramatičnijih primera ovakvog postupanja dogodio se u septembru 2012. godine tokom raseljavanja 23 romske porodice koje su se skućile u napuštenoj fabrici *Borac* na Novom Beogradu. Iseljenje ovih porodica (preko 80 osoba, od čega oko 40 dece) prvobitno je po nalogu sudskog izvršitelja bilo zakazano za 17.09.2012. O odlaganju porodice nisu bile obaveštene, a tri dana kasnije, 20.09.2012, oko 8 časova veliki broj pripadnika policije je nenajavljenou upao u prostor nekadašnje fabrike *Borac* i opkolio objekat nakon čega je započeto prinudno iseljenje ovih porodica. Do 14 časova većina porodica je pod pretnjom nasiljem isterana iz svojih domova. Reč je prevashodno o porodicama koje su nekada stanovalle u neformalnom naselju Belvil na Novom Beogradu, a koje su prilikom raseljavanja u aprilu 2012. protiv svoje volje upućene u mesta gde imaju prijavljeno prebivalište. Grad Beograd, koji je sprovodio iseljenje Belvila, je

preuzeo obavezu da u saradnji sa lokalnim samoupravama osigura adekvatno stambeno i socijalno zbrinjavanje raseljenih stanovnika/ca Belvila, a i pored uveravanja i čvrstih obećanja koja su stizala od predstavnika gradske vlasti, najveći broj raseljenih osoba je ostao bez odgovarajuće, a često bez ikakve pomoći i podrške. Upravo je iz tih razloga veliki broj porodica bio primoran da se vрати u Beograd kako bi mogli da prežive, s obzirom da priroda posla kojim se bave (sakupljanje sekundarnih sirovina) zahteva boravak u velikom gradu gde je ovakav otpad prisutan. Nakon iseljavanja napuštene farbike *Borac* još jednom su ostavljeni bez krova nad glavom, bez obezbeđenog ikakvog smeštaja.

U slučajevima kada se obezbedi alternativni smeštaj za raseljene osobe, on najčešće nije odgavarajući. Reč je, nai-me, o praksi ustanovljenoj tokom raseljavanja naselja ispod Gazele 2009.godine, a koja metalne kontejnere smatra odgovarajućim stambenim zbrinjavanjem i uspostavlja ih kao trajni i adekvatni model rešenja stambenog pitanja Roma/kinja raseljenih iz neformalnih naselja. Tako je porodicama raseljenim iz dela Belvila¹¹ koji je iseljen aprila 2012.u slučaju da su imale prijavljeno prebivalište na teritoriji Beograda i interno raseljenim osobama ponuđen smeštaj u metalnim kontejnerima u segregiranim kontenerskim naseljima koja su formirana na obodu Beograda. Kao što su organizacije za ljudska prava već vise puta isticale, ovi kontejneri površine 15 m² u kojima je smešteno i šest članova porodice na udaljenim i neuslovnim lokacijama (Jabučki rit, Resnik, Makiš, Lipovica i Dren) onemogućavaju njihove stanovnike/ce da ostvare osnovna prava, uključujući mogućnost bavljenja sopstenim zanimanjem, odnosno prehranjivanjem porodice. Da

11 Deo Belvila koji se ne nalazi na trasi pristupnih puteva i čije ostvarivanje prava na stanovanje nije uslovljeno standardima o raseljenom stanovništvu

je reč o rešenju koje ozbiljno narušava dostojanstvo ovih ljudi ilustruju i diskriminatorene odredbe ugovora o korišćenju kontejnera koje su porodice bile prinuđene da potpišu, a koje ih dodatno dehumanizuje i stavlja u ponižavajući položaj, pre svega u odnosu na predstavnike gradske vlasti.

Porodice koje nisu imale prijavljeno prebivalište u Beogradu protiv svoje volje vraćene su u mesta poslednjeg prijavljenog prebivališta, iako su ih upravo i napustila jer nisu mogli da nađu zaposlenje i prehrane porodicu. Lokalne samouprave koje su morale da im obezbede alternativni smeštaj često nisu bile ni obaveštene o njihovom dolasku, ponuđen im je neodgovarajući smeštaj (Niš, napušten i ruiniran objekt bez tekuće vode i struje), privremen smeštaj (Leskovac, hostel za koji je novac bio obezbeden samo za ograničeno vreme) ili uopšte nikakav smeštaj.

U toku 2012. prvi put smo se susreli sa problemom ise-ljavanja ljudi smeštenih u socijalne stanove. Naime, iako je bilo predviđeno da će značajan broj romskih porodica stambeni problem rešiti smeštanjem u socijalne stanove, tek jako mali broj njih koji su stanovnici/ce neformalnih i kontejnerskih naselja postali su korisnici/e socijalnih stanova. Naime, pet porodica koje su na osnovu socijalnog statusa ostvarile pravo na korišćenje socijalnih stanova u zemunskom naselju Kamendin u novembru 2012. godine dobilo je otkaz ugovora o korišćenju stana. Naime, Gradska uprava Grada Beograda koja je dodelila stanove jednostrano je raskinula ugovore sa ovim porodicama zbog nagomilanih dugova za rentu i troškove *Infostana*. Važno je napomenuti da se radi o porodicama kojima je jedini izvor prihoda novčana materijalna pomoć koju dobijaju devet meseci u toku godine. Ova pomoć, uvezši u obzir ostale troškove života, nije ni približno dovoljna za podmirivanje izdataka za rentu i troškove *Infostana* koji su se u proteklih nekoliko godina više puta uvećavali. Zbog svega navedenog postojeći koncept socijalnog stanovanja

postaje potpuno obesmišljen i neodrživ, jer porodice koje su ostvarile pravo na korišćenje socijalnih stanova usled socijalne ugroženosti sada gube to pravo zbog nemogućnosti da namire svoja dugovanja što je direktna posledica njihovog socijalnog statusa.

Sloboda kretanja

S obzirom na povećani broj zahteva za azil u zemljama Evropske unije nakon uvođenja bezviznog režima 2009. godine, Srbiji je naloženo da preduzme odlučnije mere kako bi zaustavila neželjene migracije, odnosno da pooštari kontrolu granica i tako smanji broj potencijalnih tražitelja azila koji su u većini slučajeva Romi/kinje. Vlada je formirala Komisiju za praćenje sprovođenja bezviznog režima, koja je najavila uvođenje dodatnih mera kontrole. Na osnovu svedočanstva Roma koji su uspeli da pređu granicu, odnosno onih kojima je izlazak iz zemlje onemogućen, što predstavlja grubo kršeњe člana 12. Međunarodnog pakta o građanskim i poltičkim pravima, smatramo da se na granicama praktikuje rasno profilisanje putnika/ca i sprovodi drugaćiji tretman romskih putnika/ca. Naime, osobe koje su bile sprečene ili kojima je otežano ostvarivanje pravo na slobodu kretanja su nam potvrdile da su izdvajani od drugih putnika/ca neromske nacionalnosti, da je od njih zahtevano da pokažu u gotovini novac kojim će finansirati svoj boravak u inostranstvu, putno osiguranje, pozivno pismo i sl. što su uslovi koji nisu postavljeni neromskim putnicima/ama. Pored toga, ove mere je pratila javna stigmatizacija čitave romske populacije, neretko i nedvosmislen govor mržnje od strane predstavnika vlasti koji su za problem neželjenih migracija okrivili jednu manjinsku etničku grupu. Takođe, u javnosti su državni službenici među najavljenim merama pominjali i oduzimanje pasoša poten-

cijalnim tražiteljima azila što bi predstavljali još jedno grubo kršenje domaćih i međunaordnih propisa. Pored toga, informativni razgovori, odnosno posete policijskih službenika i pozivanja u policijsku stanicu povratnika/ca „kako bi objasnili zbog čega su tražili azil“ predstavljaju primere grubog kršenja prava povratnika/ca i narušavanje njihovog dostojanstva.

Nakon povratka, bilo prinudnog ili tzv. dobrovoljnog, zabeležili smo slučajeve u kojima policija Rome/kinje koji su se vratili ispituje po povratku (na samom aerodromu ili se naknadno pozivaju na informativni razgovor u policijsku stanicu). Ove razgovore žrtve često doživljavaju kao degradirajuće i nakon toga su uplašeni za svoju bezbednost, da će sudski odgovarati, da će im biti oduzet pasoš, kao i da se ovakvi razgovori mogu ponoviti. Slučajevi S.A. i A.R. i S.E. najbolje ilustruju sve probleme sa kojima se susreću povratnici/e.

S.A. i A.R. žive u naselju Ledine na Novom Beogradu u porodici koja broji devet članova. Svi su smešteni u jednoj sobi, nemaju zaposlenje, a žive od socijalne pomoći i dečijeg dodatka što nije dovoljno za podmirivanje osnovnih egzistencijalnih potreba. U Nemačkoj su do sada u nekoliko navrata podnosili zahtev za azil, svaki put u gradu Krefeldu. Poslednji boravak tokom kog su takođe tražili azil je trajao od novembra 2010. do maja 2011. godine.¹² Tokom poslednjeg povratka iz Nemačke policija je na srpskoj granici izdvojila S.A i A.R. od ostalih putnika/ca, odvela ih u službene prostore i tražila od njih novac kako bi im dozvolili da pređu granicu. Budući da oni kod sebe nisu imali bilo kakav novac policija im je ipak dopustila da se vrate u Srbiju. Ubrzo posle povratka u Srbiju na kućnu adresu S.A. i A.R. dolaze policij-

12 Iako S.A. i A.R navode da su se svaki put nakon odbijanja zahteva za azil u Srbiju vraćali dobrovoljno, treba napomenuti da se u zahtevu za pokretanje prekršajnog postupka, koji je policija nakon poslednjeg povratka iz Nemačke podnela protiv S.A. i A.R, navodi da su oni deportovani.

ski službenici sa pozivom da se pojave na informativni razgovor u Policijsku stanici Savski Venac. U policijskoj stanici su ih ispitivali pojedinačno, svakog po sat i po. Tom prilikom su im postavljana pitanja o razlozima za boravak u Nemačkoj, pitali su ih da li su tamo tražili azil što su oni iz straha od mogućih sankcija poricali, a kao svrhu putovanja su naveli lečenje A.R. od tumora dojke. A.R. je tokom ispitivanja bila izložena torturi, maltretiranju i ponižavajućem tretmanu od strane policijskih službenika koji su od nje zahtevali da podigne majicu i pokaže im oziljke od operacije izvršene na jednoj dojci. Nakon tri sata ispitivanja S.A. i A.R. su pušteni iz policijske stanice. Nekoliko meseci kasnije stigao im je sudski poziv u vezi sa Zahtevom za pokretanje prekršajnog postupka na osnovu člana 25. stav 1. Zakona o prebivalištu i boračvištu koji sankcioniše neprijavljanje boravka u inostranstvu koji traje duže od 60 dana. Na sudu su se branili da nisu znali za obavezu prijave boravka u inostranstvu, iako su više puta odlazili u Nemačku te da ih nikada niko ranije nije upozorio na dužnost da pre odlaska u lokalnoj policijskoj stanicu moraju da prijave svoj boravak u inostranstvu, da ih policija na srpskoj granici po povratku iz Nemačke, takođe, nije upozorila na činjenje prekršaja, da nikada nisu osuđivani za krivična dela, kao i da je A.R. lečena i operisana zbog tumora dojke o čemu je priložila odgovarajuću medicinsku dokumentaciju. Prvostepenom presudom Pekršajnog suda u Beogradu A.R i S.A. je izrečena opomena u skladu sa članom 44 stav 2. Zakona o prekršajima i naloženo da plate troškove prekršajnjog postupka. Na osnovu žalbe Viši prekršajni sud u Beogradu preinačuje prvostepenu presudu kojom se obustavlja postupak protiv okrivljenih shodno čl. 216 st. 1 tač. 6 zbog nastupanja zastarelosti, a troškovi prekršajnjog postupka padaju na teret prvostepenog suda.

Porodica S.E, rođenog 1983, iz mesta Prekodolce, opština Vladičin Han, je prvi put 2000. godine zatražila azil u

Nemačkoj. Posle godinu dana, 2001. oni pristaju da se dobrovoljno vrate u Srbiju. Nakon toga, u februaru 2010, S.E. je sa svojom porodicom, suprugom i još dvoje dece zatražio azil u Švedskoj u gradu Geteborgu. Pre nego što je zahtev odbijen rečeno mu je da postoje minimalne šanse da njemu i njegovoj porodici azil bude odobren i da će uskoro gotovo sigurno morati da se vrati u Srbiju. Pre nego što je dobio odgovor na zahtev za azil S.E. odlučuje da se u maju iste godine vrati u Srbiju. Budući da je po profesiji muzičar, S.E. se u januaru 2012. sa svojim kolegama uputio u Beč gde je tokom vikenda imao ugovoren posao. Kada je sa grupom muzičara pokušao da izade iz zemlje, na graničnom prelazu Horgoš između Srbije i Mađarske, S.E. je zaustavljen od strane srpske granične policije koja mu nije dozvolila da napusti zemlju tako da je bio prinuđen da se vrati sa granice. Tom prilikom mu je rečeno da se prilikom očitavanja njegovog pasoša pojavljuje „crvena linija“, a već overen izlazak iz zemlje je u pasošu poništen. Tada je, takođe od strane granične policije, upitan da li je negde tražio azil, na šta je S.E. odgovorio da jeste, u Švedskoj. U međuvremenu, od povratka iz Švedske do pokušaja odlaska u Beč, S.E. je u nekoliko navrata bez ikakvih problema izlazio i vraćao se u zemlju. U novembru 2010. je putovao u Bugarsku, a u maju iste godine i u Rumuniju.

Tortura

RCM se u toku prethodnih godina obratilo nekoliko osoba, uglavnom Roma i to najčešće stanovnika neformalnih naselja, koji su tvrdili da su žrtve policijske torture. Oni su gotovo uvek veoma uplašeni, plaše se za sopstvenu i bezbednost svoje porodice, a ono što im se dogodilo ne usuđuju se da prijave, niti veruju da su mehanizmi zaštite efikasni. Njihov strah i nepoverenje prema institucijama su opravdani, jer

nisu retki slučajevi da su u policijskim stanicama u kojima žele da prijave torturu izloženi sekundarnoj viktimizaciji, a ni da se protiv njih pokreće postupak zbog napada na službeno lice. Istovremeno, društvo koje sa osudom reaguje u slučajevima torture većinskog stanovništva, kada su žrtve Romi nalazi razloge kojima opravdava ovakvo postupanje policije. Zato, čak i kada se obrate organizacijam za ljudska prava, žrtve torture se retko odlučuju da pokrenu postupak, a ovaj problem ostaje nevidljiv. Erđan Kurteši je jedan od malobrojnih Roma koji su odlučili da prijave slučaj i pokrenu postupak, ali sam tok i ishod ovog postupka pokazali su koliko je pravda nedostžna za Rome i Romkinje koji su žrtve torture.

Regionalni centar za manjine je 27.01.2012.godine u ime Erđana Kurtešija rođenog u Kosovskoj Mitrovici, koji stanuje u neformalnom naselju „Belevil“, podneo prijavu protiv službenika Policijske stanice na Novom Beogradu na osnovu članova 137. Zlostavljanje i mučenje i 317. Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti, Krivičnog zakonika Republike Srbije. Istim povodom naša organizacija je uputila pritužbu Sektoru unutrašnje kontrole policije Ministarstva unutrašnjih poslova.Naime, dana 22.01.2012. u neformalnom romskom naselju „Belvil“ na Novom Beogradu dva policijska službenika su zaustavila Erđana Kurtešija ispred njegove barake zahtevajući od njega da im pokaže ličnu kartu. Erđan je tom prilikom rekao da nema ličnu kartu, a policijski službenik ga je upitao, uperivši mu baterijsku lampu u lice, da li se poznaju, na šta je ovaj odgovorio da su se vidali. Nakon toga je Erđan zadobio udarac u stomak baterijskom lampom. Na njegovo pitanje „zašto me udaraš“ kao odgovor je usledilo vređanje na nacionalnoj osnovi rečima „j... ti mater cigansku“ a potom udarac baterijskom lampom u predelu uva, zatim opet uvrede „j... ti majku šiptarsku i cigansku“ i još jedan udarac u glavu, takođe baterijskom lampom. Treba napome-

nuti da je policijski službenik od Erđana zahtevao da sve vreme drži ruke u džepovima. Incident je kulminirao zahtevom policajca da Erđan pokida kablove koji provode struju optužujući ga za krađu. Iako je Erđan tvrdio da to nisu njegovi kablovi u strahu da ponovo ne bude izložen batinanju, ovoga puta pendrekom kojim je policajac pretio, rukama je pokidal pomenute kablove pri čemu je pretrpeo blaži strujni udar i zadobio opekatine. Policajac je potom od njega tražio da kablove stavi oko vrata, a čitav incident se okončao reagovanjem prisutnih, pre svih Erđanove supruge koja je pozvala komšije u pomoć. Dana 23.01.2012. Erđan Kurteši i Srboljub Šundić su slučaj prijavili u Policijskoj stanici na Novom Beogradu zameniku komandira Milanu Radojičiću. U Policijskoj stanici Novi Beograd 14.02.2012. na osnovu iskaza žrtve i svedoka, u prisustvu pravne zastupnice iz Komiteta pravnika za ljudska prava, sačinjena je službena beleška o pomenutom incidentu. Postupajući po našoj prijavi Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu uputilo je Regionalnom centru za manjine 29.03.2012 zahtev za prikupljanje potrebnih informacija. Zahtev Tužilaštva odnosio se na dostavljanje podataka o tome da li se Erđan Kurtaši obraćao zdravstvenoj ustanovi radi pružanja medicinske pomoći i evidentiranja eventualno zadobijenih povreda, zatim informacija o adresi stanovanja svedoka, ukoliko ne borave na adresama koje su navedene službenim beleškama, kako bi im se uputio poziv od nadležnog suda, kao i da li osim svedoka koji su dali izjave postoje još neka lica koja bi mogla da potvrde navode povređenog Erđana Kurtešija. S obzirom da je Erđan Kurteši prilikom sa-slušanja naveo da je događaj zabeležila novinarska ekipa iz Nemačke, Tužilašvo je zatražilo da im se, ukoliko je to moguće, na dalje postupanje dostave fotografije koje dokumentuju navedeni incident. Na osnovu naše pritužbe Sektor unutrašnje kontrole policije Ministarstva unutrašnjih poslova obave-

stio nas je 09.04.2012. da su policijski službenici negirali da se navedeni incident uopšte dogodio te da je o utvrđenom činjeničnom stanju sačinjen izveštaj koji je dostavljen Prvom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu. Za dalje informacije Sektor unutrašnje kontrole nas je uputio na pomenuto Tužilaštvo.U skladu sa zahtevom Prvog osnovnog javnog tužilaštva Regionalni centar za manjine i pravna zastupnica iz YUCOM-a 15.05.2012. godine obavestili su Tužilaštvo da se Erđan Kurteši nije obraćao zdravstvenoj ustanovi radi pružanja medicinske pomoći s obzirom da ne poseduje lična dokumenta. Tužilaštву su tom prilikom dostavljene adrese stanovaњa svedoka, video materijal koji je dan nakon incidenta snimila novinarka Lidija Mirković i imena svedoka koji se na njima pojavljuju, a koji u svojim iskazima potvrđuju navode oštećenog. Prvo osnovno javno tužilaštvo obavestilo je 26.07.2012. Regionalni centar za manjine da nije pronađen zakonski osnov za pokretanje krivičnog postupka jer nema osnovane sumnje da je policijski službenik PS Novi Beograd učino isto ili bilo koje krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Govor mržnje

Tokom prethodne godine, govor mržnje usmerenu prema manjinskim grupama bio je veom rasprostranjen u javnosti, kao i tokom prethodnih godina. Protagonisti/kinje govora mržnje su ostali isti – političari/ke, javne ličnosti, ugledni naučni i kulturni radnici/e. Pored tradicionalnih medija, koji su u izvesnoj meri pooštrili politiku sankcionisanja govora mržnje, govor mržnje je sve više prisutan na internetu, i to podjedanako na internet portalima, kao i na sajtovima za društveno umrežavanje. Bez sumnje, nesankcionisan govor mržnje generiše incidente i nasilje iz mržnje, a primena pro-

pisa koji ga zabranjuju mora da bude neselektivna i dosledna. Ograničeni kapaciteti odlučili su da se opredelimo za svega nekoliko najdrastičnijih slučajeva govora mržnje, a u sva tri slučaja na kraju je bilo neophodno da se obratimo Poverenici za zaštitu ravnopravnosti.

„Slučaj Politika „

Na osnovu člana 11 i 12 Zakona o zabrani diskriminacije Regionalni centar za manjine je ispred Koalicije protiv diskriminacije podneo pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti protiv dnevnog lista Politika zbog teksta objavljenog 13.03.2012. pod nazivom „Samo su lopovi revnosni“, autora Ozrena Milanovića. Tematizujući pojavu učestalih krađa javnih i privatnih dobara autor je u pomenutom tekstu za ova dela optužio pripadnike/ce romske nacionalne manjine iznoseći sledeću tvrdnju: „Kradljivci ove „robe“ su gotovo po pravilu, otvoreno treba reći, romske nacionalnosti.“ Navodi iz ovog teksta ne samo što podupiru predubeđenja i negativne stereotipe prema kojima pripadnici romske zajednice pokazuju sklonost ka prestupništvu i vršenju krivičnih dela, već takođe predstavljaju povredu dostojanstva čitave jedne manjinske etničke grupe. Istovremeno, objavlјivanjem teksta ovakvog sadržaja izaziva se i potstiče mržnja i netrpeljivost prema Romima i Romkinjama i to propagiranjem diskriminacije putem javnih glasila što ovakvo postupanje kvalifikuje kao težak oblik diskriminacije. Zbog pomenutog teksta Regionalni centar za manjine 02.04.2012. podneo je žalbu Savetu za štampu zbog povrede nekoliko odredbi Kodeksa novinara Srbije, ali Komisija za žalbe Saveta za štampu na sednici održanoj 26.04.2012. „nije uspela da usaglasi odluku o tome da li je list Politika“ prekršio odredbe Kodeksa, posebno one koje se odnose na diskriminatorno postupanje novinara. Naročito zabrinjava odgovor koji je redakcija lista Politika uputila Ko-

misiji za žalbe Saveta za štampu povodom naše žalbe u kojem se navodi da je „u tekstu izneto činjenično stanje, sa ciljem da se reši važan društveni problem, a čije je rešavanje, pre svega u interesu romske populacije“, te da je spremna da se izvini, ukoliko podnositelj žalbe dostavi relevantne podatke da „većina delinkvenata koji kradu bakarne kablove nisu pripadnici romske manjine“. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je 25.06.2012. donela mišljenje da su ideje i stavovi izraženi u novinskom tekstu uznemirujući, ponižavajući i da predstavljaju povredu dostojanstva pripadnika/ca romske nacionalne manjine čime je stvoreno ponižavajuće i uvredljivo okruženje zabranjeno čl. 12 Zakona o zabrani diskriminacije. U skladu sa tim Poverenica je Politici novine i magazini d.o.o. uputila preporuku da se u roku od 30 dana javno izvini pripadnicima/cama romske nacionalne manjine. Budući da Politika nije postupila po preporuci, Poverenica je donela rešenje kojim se izriče mera opomene i ostavlja rok od 30 dana od prijema tog rešenja da postupi po preporuci nakon čega je Politika u štampanom izdanju od 08.09.2012. na stranici „oglasi“ uputila javno izvinjenje u skladu sa preporukom.

„Slučaj Ognjen Amidžić“

U skladu sa članom 11 i 12 Zakona o zabrani diskriminacije Regionalni centar za manjine podneo je pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti protiv Ognjena Amidžića. Naime u dnevnom listu Kurir od 06.03.2012. objavljen je tekst pod nazivom „Ognjen Amidžić vređao Rome“ u kojem se navodi da je Ognjen Amidić na svom Twiter profilu napisao uvredljivu „šalu“: „Ciganska poslovna pratnja – kučići što idu za njima dok skupljaju karton“. Objavljinjem uvredljive „šale“ na svom Twiter profilu, u kojoj koristi pogrdan izraz „ciganska“, a koja se neprimereno ruga izrazito nepovoljnom socijalnom i ekonomskom položaju Roma i Romkinja,

Ognjen Amidžić je povredio dostojanstvo pripadnika/ca čitave jedne etničke zajednice. Imajući u vidu da se radi o poznoj javnoj ličnosti koja ima uticaj na javno mnjenje, smatrali smo da je njegova odgovornost za izgovorenu reč posebno velika. Sa druge strane, svedoci smo da nesankcionisan govor mržnje i ponižavajući odnos prema Romima i Romkinjama generiše druge oblike diskriminacionog tretmana ali i rasno motivisane napade prema pripadnicima/cama ove ranjive društvene grupe. Postupajući po našoj pritužbi Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je 19.04.2012. donela mi mišljenje da je tekstom koji je postavljen na društvenoj mreži Twiter Ognjen Amidžić povredio dostojanstvo pripadnika romske nacionalne manjine, čime je izvršen akt diskriminacije. Tim povodom Poverenica je Ognjenu Amidžiću uputila preporuku da u roku od 15 dana od dana prijama mišljenja pozove na sastanak predstavnike/ce Regionalnog centra za manjine kako bi neposredno saznao sa kakvim se problemima romska zajednica suočava u svakodnevnom životu kao i kako je na njih uticao tekst ove sadržine. Poverenica je preporučila da Ognjen Amidžić i Regionalni centar za manjine zajednički upute saopštenje javnosti o nedopustivosti bilo kojeg oblika diskriminacije kao i da se Ognjen Amidžić ubuduće uzdrži da bilo kojom svojom radnjom vreda dostojanstvo pripadnika/ca romske nacionalne manjine. Ognjen Amidžić je postupio po preporuci Pevernice za zaštitu ravnopravnosti i pristao da se sastane sa predstavnicima/cama Regionalnog centra za manjine tokom kojeg je od saradnice na romskom programu imao prilike da se upozna sa kakvim se problemima Romi i Romkinje suočavaju u svakodnevnom životu i kakve posledice može izazvati javni govor koji u negativnom kontekstu pominje pripadnike/ce ove društvene grupe.

„Slučaj Dragan Đilas“

Ispred Koalicije protiv diskriminacije, na osnovu člana 11 i 12 Zakona o zabrani diskriminacije, Regionalni centra za manjine podneo je pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti protiv gradonačelnika Beograda Dragana Đilasa. Dana 9. aprila 2012. dan nakon eskalacije rasno motivisanih nemira u beogradskom naselju Resnik, koji su izbili zbog raseljavanja Roma i Romkinja iz neformalnog naselja Belvil na Novom Beogradu, gradonačelnik Beograda Dragan Đilas je izjavio: „Svesni smo da se građani plaše doseljavanja onih koji ne rade i koji su krali vodu, struju i neke druge stvari.“ Pritužba je podneta zbog toga što izjava gradonačelnika reprodukuje postojeće stereotipe i predrasude o Romima i Romkinjama kao onima koji imaju sklonost ka činjenju krivičnih dela i na taj način vređa dostojanstvo čitave jedne etničke grupe. Osim toga, ovakva izjava u kontekstu navedenih događaja opravdava pomenute incidente generišući tako strah i neprijateljstvo čime podstiče na druge oblike diskriminacionog postupanja. U postupku koji je sproveden po pritužbi Koalicije protiv diskriminacije, koju je podneo Regionalni centar za manjine, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je utvrdila da nije učinjen akt diskriminacije tako da se izjava gradonačelnika Dragana Đilasa ne može kvalifikovati kao diskriminaciona. U obrazloženju mišljenja, koje je Poverenica uputila, ukazuje se da je rečenica na koju se podnosioci pritužbe pritužuju izvučena iz konteksta i da kada se sagleda u celini ona nije uvredljiva i ponižavajuća za romsku populaciju te da je bila u funkciji smirivanja tenzija, moguće eskalacije sukoba i mirnog rešavanja nastale situacije.

LABRIS – ORGANIZACIJA ZA LEZBEJSKA LJUDSKA PRAVA

Pritužbe Poverenici za zaštitu ravnopravnosti

U februaru 2012. godine, na adresu organizacije Labris, stiglo je mišljenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti u slučaju diskriminatore izjave profesora Milana Brdara. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti dala je mišljenje po pitanju pritužbe koja je podneta još u oktobru 2011. godine, u ime koalicije protiv diskriminacije, a koja se odnosi na diskriminatore i homofobične izjave profesora univerziteta Megatrend, Milana Brdara.

Naime profesor Brdar je na predavanju na predmetu Teorija javnog mnjenja, 5. oktobra 2011. godine, izneo stav da je „*homoseksualnost bolest kao što je čir na želudcu i da je treba lečiti*“. Na pitanje studentkinje šta bi trebalo da bude „*lek za homoseksualnost*“, profesor Brdar je odgovorio – „*promena pola*“. O homofobičnim izjavama, koalicija je obaveštена direktno od strane studentkinje koja je bila prisutna na pomenutom predavanju.

Poverenica je u ovom slučaju zatražila da se profesor „*izjasni na navode iz pritužbe*“ i data je preporuka da „*ubuduće vodi računa da ono što studentima govori o homoseksualnosti bude sasvim jasno i nedvosmisleno, bez ikakve mogućnost da se smisao njegovih reči pogrešno razume, imajući pri tome u vidu da određene netačne izjave mogu doprineti stvaranju i održavanju stereotipa, predrasuda i netolerancije prema LGBT osobama, povrediti njihovo dostojanstvo i u odnosu na njih stvoriti ponižavajuće i uvredljivo okruženje*“.

Odgovor profesora Brdara nakon dobijanja preporuke bio je oštar, uvredljiv i veoma opširan. Njegovo mišljenje o instituciji poverenika i uopšte o pritužbi koju je primio moguće je pronaći u tekstu: Milan Brdar: Totalitarizam golubijeg hoda ili rad poverenika N. P. Na slučaju profesora M. B. objavljenog na sajtu „Nova Srpska politička misao“¹³. Tekst navodi na nedvosmislen zaključak da se profesor Brdar neće obazirati na preporuke, niti će dozvoliti da bilo ko uguši njegovu „akademsku slobodu“.

Sredinom 2012, kada se intenzivirala priča oko parade ponosa, u intervjuu datom dnevnom listu „Kurir“, pod naslovom „Gejevi su bolesnici“, pevač Aleksandar Vuksanović poznatiji kao Aca Lukas, je na pitanje o tome da li zna da su mnoge poznate ličnosti svingeri, odgovorio – „*Ne volim te bolesne stvari. Svingeraj je za mene bolest, kao i pederluk, i niko ne može da mi kaže da je to normalno.*“

Da bi dalje na konstataciju novinara da na estradi ima mnogo homoseksualaca, izjavio – *nemam nista protiv gejeva, ali „ zamisli da sad svako od nas „ normalnih „ dovede svoju devojku ili ženu, pa da mi napravimo svoju paradu i da ulicama šetamo goli i da se je..mo po kamionima. To mi je stvarno degutantno.*

Smatrajući da je time gospodin Vuksanović, u prvom redu koristio govor mržnje ali i dao doprinos širenju stereotipa i veoma negativnih predrasuda o LGBT populaciji, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava je podnela zajedno sa drugim organizacijama članicama koalicije protiv diskriminacije, i sedmu po redu pritužbu poverenici za zaštitu ravnopravnosti zbog diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.

13 <http://www.standard.rs/milan-brdar-totalitarizam-golubijeg-hoda-ili-rad-poverenika-n.-p.-na-slucaju-profesora-m.-b.html>

Razbijanje jednom usađenih stereotipa, veoma se teško postiže i zato smatramo da su ovakve izjave višestruko štetne i za pojedince i za društvo. Ono što ovu izjavu čini još opasnijom jeste veliki uticaj koji ovaj pevač ima na mlade ljude, naročito poštovaocu njegove muzike. Nažalost, nije bilo moguće ustanoviti tačnu adresu na kojoj poznati pevač ima prebivačište, te je zbog birokratske prepreke, i ova pritužba, kao i pritužba protiv monaha Antonija 2011. godine, ocenjena kao nepotpuna a time i nevažeća.

Na prvi pogled jedna tehnička stvar, kao što je adresa, dva puta nam je učinila pritužbu nepotpunom i navela da pomislimo da diskriminaciju može vršiti svako lice koje ne živi na adresi prijavljenog stalnog prebivališta jer postupak neće biti moguć u tom slučaju.

Labris smatra da institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, mora imati mogućnost za jaču saradnju sa institucijama poput policije i javnog tužilaštva, u prikupljanju podataka neophodnih za postupanje po prijavama, kao i za pokretanje postupaka pred sudom, za svaki slučaj gde se utvrdi postojanje diskriminacije.

Povreda prava na slobodu okupljanja

Vec̄ drugu godinu za redom, a treći put u poslednje četiri godine, LGBT osobama se negira pravo na slobodno okupljanje i odlukom Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije zabranjuje se održavanje Parade ponosa.

Labris 2012. godine nije uzeo učešća u organizaciji parade ponosa, ali budući da se radi o sistematskom i grubom kršenju prava na slobodu okupljanja, u ovom delu izveštaja, ukratko navodimo i okolnosti koje su pratile dešavanja oko otkazivanja parade ponosa 2012.godine. U rešenju koje je

dostavljeno organizatorima Parade ponosa, 3. oktobra 2012. godine, između ostalog se navodi: *Zabranjuje se održavanje javnog skupa i javnog skupa u pokretu, sazivača Udruženje „Parada ponosa Beograd“, prijavljenog za dan 06.10.2012. godine sa početkom od 09,00 časova u parku „Manjež“*. U sprovedenom postupku po prijavi utvrđeno je da su se stekli razlozi iz člana 11. stav 1. Zakona o okupljanju građana Republike Srbije, odnosno da na skupu može doći do ometanja javnog saobraćaja, ugrožavanja zdravlja, javnog morala ili bezbednosti ljudi i imovine.

Doneto rešenje identično je rešenju iz 2011. godine i dato je bez obrazloženja. Nakon zabrane, ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić, paradokasalno, izjavio je da je rešenje doneto na osnovu bezbednosnih procena, pošto „postoje najave ozbiljnog ugrožavanja javnog reda i mira i bezbednosti građana“ ali da ničija prava ni slobode ne ugrožavaju ovakvim rešenjem. Država je ovakvom odlukom, koja svakako ugržava prava i slobode LGBT osoba, stala na stranu ekstremista, pokazala da ne poseduje monopol legitimnog korišćenja sile i još jednom je kapitulirala pred onima koji prete osobama drugačije seksualne orientacije.

Demagoškim i populističkim stavom *da su važniji ljudi, njihovi životi i bezbednost, od samih ljudskih prava*, ministar Dačić naišao je na široku podršku i razumevanje javnosti, kako među kolegama tako i među običnim građanima i građankama. Na rešenje Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, organizatori parade ponosa su se kao i 2009. i 2011. godine, žalili Ustavnom суду (koji je već proglašio neustavnom zabranu iz 2009. godine) kao i Evropskom судu za ljudska prava u Strazburu.

Pravna služba

Najozbiljniji slučaj ugrožavanja lične bezbednosti i pretinja po sam život, desila se u novembru 2012. godine kada se

Labrisu obratio mladić koji je napadnut zbog prepostavljene ili poznate seksualne orijentacije.

U sredu, 21. novembra 2012. između 17.30 i 17.40 časova, u Karlovačkoj ulici, u Zemunu. D. K. se vraćao sa posla uobičajenim putem. U poprilično mračnoj slepoj ulici, kojom inače prolazi, parkirani automobil upalio je svetla i krenuo u njegovom pravcu. Nakon što je automobil prošao pred njega, D. K. je začuo povike, izvadio je slušalice muzičkog uređaja iz ušiju, i video automobil iz koga su izašla dva lica srednjih dvadesetih godina. Jedan od njih mu se ubrzo približio i rekao „*nemoj da mi klimaš glavom*“ nakon čega je D. K. zadobio nekoliko udaraca u glavu i pao. Na zemlji su nastavili da ga šutiraju i viču „*mamu ti jebem bolesnu*“ i *pederčino prljava*“. D. K. Nije bio u prilici da vidi ništa, jer se trudio da se zaštiti od udaraca. Nakon što su napadi prestali, D. K. Je ustao i pokušao da vidi broj na registarskoj tabli ali kako su ga napadači u tom trenutku isprskali suzavcem, nije bio u mogućnosti. Jedan od napadača je u tom trenutku rekao drugom da uzme bezbol palicu iz gepeka, ali su ih slučajni prolaznici omeli u toj nameri i napadači su se tada povukli.

Od povreda, D. K. je zadobio lakše povrede grudnog koša i leđa, lica, tešku frakturu nosa i orbitale sinusa i teže povrede desnog oka. Od napada do danas, D. K. Vidi duplo na desno oko. Prognoze medicinskih stručnjaka kažu da će promjenjeno stanje ostati.

D. K. veruje da je ovaj incident posledica pretnji koje je dobijao putem SMS-a još od maja meseca 2012. godine, a gde mu se preti polomljenom vilicom. D. K. je sve pretnje uredno prijavljivao policiji. Opis povreda, koje su pretežno u predelu glave, ukazuje da je napadač imao slične namere. Po ovom slučaju policija je postupala na način na koji D. K. nije mogao biti zadovoljan. Tokom slučaja pretnji, napomenuto mu je da policija praktično i ne može da postupa dok „*se nešto zaista ne desi*“.

Sada kada se desilo i dalje se ne vide naporci policije da se po pitanju ovog slučaja nešto uradi. Ovaj slučaj ukazao je na brojne propuste u postupanju policije. Naime, policija nije izašla na mesto incidenta, uzela je izjavu u polusvesnom stanju ali je policijac rekao da D. K. nije svestan i nije pružio ništa od pisanog izveštaja o incidentu. Od tada нико из policije nije kontaktirao D. K.. Inspektorka koja je vodila slučaj pretnji „nije dobila njegov predmet“.

Pored toga, D. K. je naglasio da je moguće da je napadnut kao branitelj ljudskih prava i izjavio je kako je učestvovao dve godine za redom u radu LGBT organizacija i da je javnosti poznat kao jedan od organizatora parade ponosa. Sa slučajem je upoznat i general policije, Mladen Kuribak.

U slučaju se pored Labrisove pravnice, uključila i Marija Rauš, savetnica za pitanja ljudskih prava iz kancelarije Ujedinjenih nacija (Office of the UN Resident Coordinator in Serbia).

Sada se radi na ispravljanju propusta koji su napravili policijski službenici.

U martu 2012. godine, Labrisu se obratila devojka koja je žrtva torture svog brata koji ju je više puta pretukao nakon saznanja da ona ima devojku. Poslednji put, prebijanje se dogodilo u njenom stanu i devojka je odlučila da sa kompletom medicinskom dokumentacijom, slučaj prijavi policiji.

U februaru 2012. godine, Labrisu se obratila za savet i devojka koja je zbog teške situacije i osećaja ugroženosti u Bosni rešila da sa svojom partnerkom započne život u Beogradu ali je od Labrisa bila potrebna samo informacija o dokumentaciji neophodnoj za zaposlenje. Na njen upit poslat je zakon o strancima sa detaljnim tumačenjem članova uz pojašnjenje da u pravnom sistemu Republike Srbije ne postoji Zakon o istopolnom partnerstvu, ali da se članom uze porodice mora smatrati i istopolni partner. Pređeno je da bismo – ukoliko bi nadležni organ odbio da joj dozvoli pri-

vremen boravak zbog toga, bili u mogućnosti da joj pružimo pomoć tako što bismo uložili pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti, jer je to diskriminacija.

Tokom 2012. godine, Labrisovoj pravnoj službi su se obratile i tri osobe koje su se raspitivale o mogućnosti dobijanja azila zbog diskriminacije i fizičkog zlostavljanja koje trpe usled istopolne seksualne orijentacije. Slučaj M. B. odnosio se na trajno napuštanje zemlje i odlazak i Holandiju, slučaj S. S. na traženje azila u Kanadi i slučaj Z. M. mogućnost dobijanja azila u Norveškoj.

Od Labrisa je zatražen kratak izveštaj koji će formalno posvedočiti o teškom položaju i problemima se kojima se LGBT osobe u Srbiji susreću, prvenstveno sa aspekta bezbednosti .

Do danas nikome nije odobren azil.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.85:343.412(497.11)“2012“

342.726(497.11)“2012“

DISKRIMINACIJA u Srbiji 2012 : izveštaj Koalicije protiv diskriminacije / [urednik izdanja Saša Gajin]. – Beograd : Centar za unapređivanje pravnih studija, 2013 (Beograd : Dosije studio). – 81 str. ; 20 cm. – (Biblioteka Suočavanja ; 49)

Tiraž 500. - Str. 7-10: Uvodnik / Saša Gajin. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7546-073-2

a) Дискриминација – Спречавање – Србија – 2012

b) Људска права – Заштита – Србија – 2012

COBISS.SR-ID 199075084

Rad Koalicije protiv diskriminacije se temelji na načelima poštovanja različitosti i razvijanja solidarnosti sa diskriminisanim grupama, nenasilju, otvorenosti rada, nedeljivosti ljudskih prava i principu nehijerarhije ljudskih prava.“

Jedan od značajnijih rezultata Koalicije je usvajanje „Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom“ u aprilu 2006. godine. Tri godine kasnije, 26. marta 2009, nakon snažne kampanje Koalicije protiv diskriminacije, i uz podršku velikog broja organizacija civilnog društva, najzad je usvojen i opšti Zakon o zabrani diskriminacije.

Sedmi po redu godišnji izveštaj o diskriminaciji u Srbiji koji je pred čitaocima, predstavlja još jedan u nizu zajedničkih poduhvata članica Koalicije. U jedinstvenoj publikaciji ove vrste u zemlji, članice Koalicije predstavljaju saznanja do kojih su došle prateći diksriminatornu praksu, od postupanja državnih organa u sprovodenju zakonskih odredbi o sprečavanju diskriminacije, do fizičkog zlostavljanja pripadnika manjinskih zajednica od strane pojedinaca i grupa na gradskim ulicama.

Naša je namera da i u budućnosti nastavimo sa praćenjem pojedinačnih slučajeva diskriminacije, kako bi najširoj javnosti mogli da dokumentujemo ono o čemu gotovo svi koji se bave ljudskim pravima dobro znaju: da je diskriminacija u Srbiji endemska i sistemska pojava sa kojom se valja suočiti usvajanjem novih savremenih zakonskih rešenja, ali i svakodnevnim preuzimanjem konkretnih mera pravne i druge zaštite od diskriminatornog postupanja.

Za Koaliciju protiv diskriminacije
Saša Gajin

OSTALA IZDANJA U BIBLIOTECI SUOČAVANJA CENTRA ZA UNAPREĐIVANJE PRAVNIH STUDIJA

Zbornik: *Kriza i obnova prava* (red. Zoran Ivošević), 1999.

Zbornik: *Ustavnost i vladavina prava* (red. Kosta Čavoški), 2000.

Života Ristić: *Novo evropsko berzansko pravo*, 2000.

Zbornik: *Krijumčarenje ljudi*, 2001.

Zbornik: *Liberalna misao u Srbiji* (red. J. Trkulja i D. Popović), 2001.

Kolektiv autora: *Pravo radio-difuznih preduzeća*, 2001.

Zbornik: *Kriza I reforma pravosuđa* (red. Jovica Trkulja), 2001.

Milan Kurepa: *Usud otpora*, 2002.

Vladimir V. Vodinelić: *Prošlost kao izazov pravu*, 2002.

Zbornik: *Prava osoba sa invaliditetom* (red. Jovica Trkulja), 2003.

Miodrag Jovičić: *L'état régional*, 2003.

Dejvid Mekenzi: *Jovan Ristić – Evropski državnik*, 2004.

Elda Brogi, Vladimir Vodinelić, Saša Gajin: *Developing a Harmonized Information and Communication Law in Europe*, 2005.

Dejvid Mekenzi: *Jovan Marinović – Evropski gospodin i srpski diplomata (1821–1893)*, 2006.

Antidiskrimaciono pravo – vodič (ur. Saša Gajin), 2006.

Diskriminacija u Srbiji: Izveštaj Koalicije protiv diskriminacije
(ur. Saša Gajin), 2007.

Antidiskrimaciono pravo – vodič II izdanje (ur. Saša Gajin), 2007.

Pravna pomoć (ur. Saša Gajin), 2007.

Antidiskrimaciono pravo – vodič III izdanje (ur. Saša Gajin), 2008.

Dostupnost objekata u posedu organa javne vlasti 2007 – izveštaj Koalicije protiv diskriminacije, (ur. Saša Gajin), 2008.

Organizacije osoba sa invaliditetom, (ur. Saša Gajin), 2008.

Diskriminacija osoba sa invaliditetom, (ur. Saša Gajin), 2008.

Diskriminacija u Srbiji 2008 – izveštaj Koalicije protiv diskriminacije,
(ur. Saša Gajin), 2009.

Dostupnost objekata u posedu organa javne vlasti 2008 – izveštaj Koalicije protiv diskriminacije, (ur. Saša Gajin), 2009.

Diskriminacija osoba sa invaliditetom, (ur. Saša Gajin), 2009.

Model zakona o registrovanim istopolnim zajednicama, (ur. Saša Gajin), 2012.

Model Zakona o razlozima i postupku ograničenja i zaštite pojedinih prava i sloboda, (ur. Saša Gajin), 2012.

Model zakona o upotrebi znakovnog jezika, (ur. Saša Gajin), 2013.

Model zakona o registrovanim istopolnim zajednicama, (ur. Saša Gajin), 2013.